

Handelshøyskolen BI

MAN 50211 Ledelse; makt og mening

Term paper 60% - R

Predefinert informasjon

Startdato:	24-10-2022 09:00 CEST	Termin:	202310
Sluttdato:	22-05-2023 12:00 CEST	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	P		
Flowkode:	202310 10129 IN09 R P		
Intern sensor:	(Anonymisert)		

Navn:

Majken Hauknes

Informasjon fra deltaker

Tittel *:	Hvorfor uant arveprinsen Jens Stoltenberg maktkampen i Arbeiderpartiet?		
Navn på veileder *:	Kristian Alm		
Inneholder besvarelsen konfidensielt materiale?:	Nei	Kan besvarelsen offentliggjøres?:	Ja

Gruppe

Gruppenavn:	(Anonymisert)
Gruppenummer:	7
Andre medlemmer i gruppen:	Deltakeren har innlevert i en enkeltmannsgruppe

Lederstriden i Arbeiderpartiet mellom Jagland og Jens:

Hvorfor vant arveprinsen Jens Stoltenberg maktkampen?

Prosjektoppgave ved Handelshøyskolen BI

Eksamenskode og navn:

MAN 50211 – Ledelse; makt og mening

Utleveringsdato:

28.10.2022

Innleveringsdato:

22.05.2023

Stuedsted: BI Stavanger

Innholdsfortegnelse

Innhold

INNHOLDSFORTEGNELSE	0
1. INNLEDNING	2
2. AVGRENSNING OG PROBLEMSTILLING.....	3
2.1 HOVEDPROBLEMSTILLING:.....	5
3. BIOGRAFI.....	7
3.1 JENS STOLTENBERG – INNLEDNING	7
3.1.1 Familiemannen.....	8
3.1.2 Barndom, oppvekst og utdanning	8
3.1.3 Politikeren Jens	10
4. HUMANVITENSKAPELIG METODE.....	11
4.1 INNLEDNING OM HUMANVITENSKAPELIG METODE	11
4.1.1 Hermeneutikk.....	12
4.1.2 Fordom, forforståelse og horisont.....	13
4.1.3 Egen forforståelse.....	13
4.1.4 Hermeneutisk sirkel.....	16
4.2 KILDER OG KILDEKRITIKK.....	17
4.2.1 Beskrivelse av kilder.....	17
4.2.2 Kildekritikk	18
5. TEORI OG DRØFTING	20
5.1 Definisjon av sentrale begrep; Hva er makt?.....	20
5.2 UNDERPROBLEMSTILLING 2:	20
5.2.1 Teoretisk rammeverk kongstanke	20
5.3 DRØFTING KONGSTANKE.....	24
5.3.1 1992: Nestleder som 33 åring (kongstanke).....	24
5.3.2 1997: Tapte valget, og utenriksministerposten.....	26
5.3.3 2000: Parlamentarisk leder og statsministerkandidat, hendelse 3.....	28
5.3.4 2000: Kabinettspørsmål og gasskraftsaken, hendelse 4	29
5.3.5 2000: Stoltenberg I-regjeringen og tiden etter, hendelse 5	31
5.4 UNDERPROBLEMSTILLING 2:	33
I HVILKEN GRAD VAR DET RETORIKEREN JENS STOLTENBERG SOM VANT MAKTKAMPEN OM Å BLI LEDER I ARBEIDERPARTIET?	33
5.4.1 Teoretisk rammeverk retorikk.....	33
5.5 DRØFTING RETORIKK	36
5.5.1 2002: Arveprinsen blir leder i Arbeiderpartiet (retorikk)	36

6. AVSLUTTENDE DRØFTING OG KONKLUSJON	41
REFERANSER	44

Sammendrag

Som Giæver og gjengen oppsummerte i sin podcast 26. april 2023:

«Den store fetisjen vi som jobber med politisk journalistikk har i dette landet; Det kongelige norske arbeiderpartiet. Arbeiderpartiet er kronjuvelen i den politiske journalistikken. Selveste ørnen. Som nå mer ligner på en spurv. Men da er vi like opptatt av den spurven. I alle fall enn så lenge. Arbeiderpartiet er en bevegelse. Det er mye passsjon.»

Det er mange som har det sånn med Arbeiderpartiet. Partiet har en spesiell rolle i det norske samfunn. Det samme har maktkampene deres. Dette er en oppgave som tar for seg to spørsmål knyttet til hvordan maktutviklingen i Arbeiderpartiet utviklet seg fra 1992 til 2002, der Jens Stoltenberg var utfordrer til Thorbjørn Jagland. Vant Jens Stoltenberg fordi han var en stor leder med en definert kongstanke? Svaret er at Jens Stoltenberg fikk stor hjelp til maktoppbyggingen fra partiet og at hans lederegenskaper og kriterier for kongstanke utviklet seg underveis. Men mest av alt var han en administrator med stødig drift og en pragmatisk tilnærming. Disse to egenskapene mener jeg ikke trenger å utelukke hverandre. Jeg kunne til og med tenke meg til at kongstanken la enda mer vekt på å klare å formidle kongstanken, og at det burde vært et eget kriterium. For det var ikke minst på det punktet, både Stoltenberg og Jagland slet mest i 10 årsperioden jeg har valg. Til tross for dette, var Stoltenberg en god retoriker og hadde høy troverdighet, ikke minst internt i partiet og i pressen. Men mest av alt fikk han god drahjelp av en Thorbjørn Jagland som ikke håndterte sin situasjon og at han hadde langt dårligere egenskaper som retoriker.

1. Innledning

Jeg har alltid vært opptatt av politikk og ledelse og har en ekstra interesse for hvordan uenigheter og maktkamper framstilles i mediene. Det er kanskje ikke så rart, da jeg kommer fra en politisk familie, har jobbet med kommunikasjon og medier i en årrekke, og er leder selv og har vært det i store deler av min tid i arbeidslivet. Ledelse, makt og mening, heter studiet jeg går nå, og da jeg skulle velge en leder å skrive prosjektoppgave om, tenkte jeg tilbake på en politisk maktkamp jeg fulgte tett gjennom mediene på 1990-tallet og tidlig på 2000-tallet. Maktkampen var mellom Thorbjørn Jagland og Jens Stoltenberg i det som da var Norges største parti, Arbeiderpartiet.

Aktualiseringen for valg av både tema og lederskikkelse, var for meg to saker. For det første søkte Jens Stoltenberg stillingen som Sentralbanksjef høsten 2022, etter å ha vært NATOs generalsekretær i 8 år. Det ble en offentlig debatt om Jens Stoltenberg var riktig kandidat til å bekle vervet som sentralbanksjef eller om vise-sentralbanksjef Ida Wolden Backe heller burde fått den. Jeg tenkte på endringene lederskikkelsen Jens Stoltenberg har vært gjennom, fra han ble landets yngste Statsminister i 2000 til den nå 64 år gamle Stoltenberg som sa fra seg stillingen som sentralbanksjef, for å lede forsvarsalliansen NATO ett år til, på grunn av krig i Europa.

En vel så viktig aktualisering er å se hvordan det går med Arbeiderpartiet i dag, med bare 15 prosents oppslutning. På 90-tallet var Arbeiderpartiet Norges desidert største med 36,9 ved valget i 1993. Oppslutningen for partiet, var kritisk for partiet også den gang, selv om det skiller mer enn 20 prosentpoeng på disse 20 årene. 1997 ble et spesielt valgår, da Norges Statsminister Torbjørn Jagland, formulerte 36,9 som et absolutt krav for å fortsette i regjering. I ettertid er det tydelig at dette var et vendepunkt for partiet, og den stadig synkende oppslutningen satte fyr på en intern lederstrid mellom nettopp Jagland og Stoltenberg (Viksveen, 2011). En av de mest brutale lederstridene i Arbeiderpartiets historie endte på nyåret i 2002, der Jagland takk seg som partileder. Lederstriden var omfattende for hovedpersonene, men også partiet og

det øvrige politiske Norge. Dette fordi personkonflikten pågikk så lenge internt i partiet, men også på grunn av medietrykket, og det faktum at Thorbjørn Jagland fikk et illebefinnende og ble sendt på sykehus. Sykehusoppholdet og det omdiskuterte kylling-stuntet, der komikere gjorde narr av pressen som først hadde kjeppjaget Jagland i flere år, for deretter å stå utenfor Rikshospitalet å spille empatiske (Kolberg 2021). Sykehusopphold og et siste rabalder i mediene med en kylling i hovedrollen, var siste punktum før Thorbjørn Jagland trakk seg som leder (Jagland 2011, Moen 2001, Stoltenberg 2016, VG Nett, 2003).

Med dette som bakteppe, blir det naturlig å velge årene fra 1992 da Jagland ble partileder og Stoltenberg ble nestleder, og avslutte 10 år senere der Stoltenberg tar den siste makttaburetten, nemlig ledervervet i Arbeiderpartiet. Jeg skal undersøke nærmere hvordan maktoppbyggingen i disse 10 årene foregikk og se på noen avgjørende hendelser opp mot valgt teori om kongstanke og retorikk.

I neste kapittel vil jeg presentere min hovedproblemstilling og to underproblemstillinger som skal bidra til å gi innsikt, kunnskap og forståelse for Jens Stoltenbergs lederskap i denne spesielle tiårsperioden i livet hans. Deretter gir jeg en presentasjon av mennesket Jens Stoltenberg, før jeg beskriver metode og hermeneutikk som fremgangsmåte for å tolke og søke forståelse. Oppgavens hoveddel er drøfting og analyse av Jens Stoltenberg som leder ut fra det teoretiske rammeverket jeg har valgt, og ulike hendelser som beskriver Jens Stoltenbergs vei til stadig mer makt i Arbeiderpartiet, først om kongstanke, deretter retorikk. Summen av begge problemstillingene skal hjelpe meg til å finne ut hvordan Stoltenberg vant maktkampen mot Jagland i perioden fra 1992 til 2002.

2. Avgrensning og problemstilling

Gjennom dette arbeidet vil jeg bli bedre kjent med Jens Stoltenberg og se nærmere på hvordan han har forvaltet sitt lederskap. Han er den yngste statsministeren noensinne, og satt i stillingen i nesten 10 år, og gjennomførte store endringer som øverste sjef både i landet og i det som i mange tiår hadde vært Norges mektigste parti, Arbeiderpartiet (AP).

Side 3 av 49

Hvorfor vant arveprinsen Jens Stoltenberg maktkampen i Arbeiderpartiet?

Jeg skal forsøke å gå i dybden og undersøke noen av de lederegenskapene som har kommet til syne i den tiårsperioden jeg har valgt ut. Jeg vil forsøke å forstå dem, analysere dem og kanskje jeg til og med kan ta lærdom av dem i mitt eget lederskap? Jeg har avgrenset oppgaven ved å velge en periode i Stoltenbergs lederliv som jeg er sikker på utfordret han som menneske, maktmenneske, leder og kommunikator. Det var en periode der han gikk fra å være nestleder i Arbeiderpartiet i 1992 til han ble leder i 2002. Jeg vil ta for meg hvordan maktoppbyggingen rundt Stoltenberg foregikk, både av Stoltenberg selv og de rundt han. Dette vil jeg gjøre gjennom å ta for meg ulike hendelser fra litteraturen fra denne perioden, og de vil hjelpe meg å knytte teori om kongstanke og retorikk gi svaret på min hovedproblemstilling.

Jeg har valgt fem avgjørende hendelser, som handler om Jens Stoltenbergs kongstanke. Når det gjelder underproblemstilling om retorikk, er det bare den avgjørende og siste perioden som er hendelsen, men jeg vil også bakover for å få fram aspekter av betydningen retorikk har hatt for maktoppbyggingen av Stoltenberg, sett opp mot motstanderen Jagland og måten de begge kommuniserte på, samt mediens rolle i dette:

1. 1992: Nestleder som 33 åring (kongstanke)
2. 1997: Tapte valget, og utenriksministerposten (kongstanke)
3. 2000: Parlamentarisk leder og statsministerkandidat (kongstanke)
4. 2000: Kabinettspørsmål og gasskraftsaken (kongstanke)
5. 2000: Stoltenberg-I regjeringen og tiden etter (kongstanke)
6. 2002: Arveprinsen blir leder i Arbeiderpartiet (retorikk)

Hendelsene er dessuten kronologisk, slik at det er mulig å få *ett* bilde av hvordan makten i partiet utviklet seg i denne tiårsperioden. Jeg oppsummerer en ny for forståelse for hver hendelse, for å gi et godt bilde av hvordan jeg har jobbet og brukt den hermetiske sirkel.

2.1 Hovedproblemstilling:

For å forstå og belyse Jens Stoltenbergs lederegenskaper på vei mot mer makt og innflytelse i partiet og landet, har jeg valgt følgende problemstilling:

Hvorfor vant Jens Stoltenberg stadig mer av makten i Arbeiderpartiet i perioden 1992 til 2002?

Lederstriden i Arbeiderpartiet er kanskje den mest kjente og den mest brutale maktkampen i offentligheten i nyere norsk historie. Den var langvarig og Torbjørn Jagland, som var Stoltenbergs motstander, trakk seg til slutt etter kort tids sykdom (Jagland 2020). Det er nok å ta et blick på Jens Stoltenbergs CV for å se at han har søkt makt. Men hvordan han gjorde det, vil jeg gjerne finne mer ut av. Jens Stoltenberg tvilte kanskje noen ganger, men kursen mot et politisk liv i toppskiktet, ble tidlig staket ut. Både av han selv og av sentrale personer i Arbeiderpartiet (Moen 2002). Jeg lurer på hvordan arveprinsen Jens Stoltenberg som takket nei til å bli leder av Arbeiderpartiet som 33 åring i 1992, til slutt lyktes med å vinne makten om ledervervet, 10 år etter.

Jeg har to underproblemstillinger som jeg vil relatere ulike hendelser til, og se utviklingen av. Mitt første delproblemstilling er formulert ut fra flere kilder som regner Jens Stoltenberg som en visjonsløs politiker, som ikke hadde et politisk prosjekt, men var heller en pragmatisk og stødig administrativ styrer. Å se på dette fenomenet både i maktkampen og i utviklingen av Stoltenbergs lederskap, blir spennende å dukke ned i (Bonde, A. 2023). Derfor spør jeg:

Hadde arveprinsen Jens Stoltenberg en kongstanke på sin vei mot mer makt i Arbeiderpartiet og Norge på 2000 tallet?

Det neste temaet jeg har valgt, handler om retorikk og kommunikasjon; hvordan ble de to som kjempet om makten oppfattet, basert på hvordan de kommuniserte og skaffet seg tilhengere? Jeg husker at maktkampen som utspilte seg i mediene mellom Jagland og Stoltenberg ofte handlet om den gode kommunikatoren Jens Stoltenberg, mot Jagland som var klønede og fikk stadig sterkere medfart i

mediene (VG, 2023). Jens var sjarmerende, god i debatter, taktisk dyktig, tiltrakk seg velgere og var god retorisk. Rollen til massemediene og det som ble diskutert på den tiden om medienes rolle, er viktig for å få et svar på min underproblemstilling. Jeg har formulert følgende underproblemstilling der jeg ser nærmere på maktoppbyggingen og kommunikasjonen som Jens Stoltenberg og hans tilhengere benyttet:

I hvilken grad var det retorikeren Jens Stoltenberg som vant maktkampen om å bli leder i Arbeiderpartiet?

3. Biografi

3.1 Jens Stoltenberg – innledning

Pikenes Jens, wonderboy, handlingsregelens far, verdens mest sexy mann, Norges beste kommunikator og sjarmør, statsoverhode og internasjonal toppleder. Han var utpekt av mange til å bli leder i Arbeiderpartiet og statsminister i Norge, kanskje før han visste det selv? Var han arveprinsen i Arbeiderpartiet som skulle sikre fortsatt makt og gjennomslagskraft i Arbeiderpartiet og i Norge?

Jens Stoltenberg er 64 år, og har stort sett vært leder i hele sitt voksne liv med en lang politisk karriere med utallige verv og stillinger i Arbeiderpartiet, på Stortinget og som minister i flere regjeringer. Han har vært Statsminister i to ulike perioder, og har jobbet som generalsekretær i NATO fra 1. oktober i 2014, fram til i dag. Det innebærer at han er inne i sin tredje periode som øverste sjef for forsvarsorganisasjonen i kanskje den mest urolige tiden som medlemslandene i Europa og Nord-Amerika har opplevd siden den kalde krigen på 1980-tallet. Stoltenberg skulle gå av som generalsekretær i NATO 30. september 2022 og ble utnevnt som Sentralbanksjef i Norge og skulle tiltre senere på året. Men på grunn av den geopolitiske situasjonen, med krig i Ukraina, valgte han å fortsette etter at NATOS stats- og regjeringssjefer enstemmig valgte Stoltenberg som leder også i 2023 (Gausen, S. 2022).

Det var ingen selvfølge for de som kjente Jens Stoltenberg i oppveksten, at han skulle bli en statsmann eller internasjonal toppleder, for arveprinsen Jens Stoltenberg var en «skoletaper» i oppveksten. Han stammet, var venneløs og observerte mer enn han deltok i leken med de andre barna. Jens Stoltenberg har den autoimmune, kroniske sykdommen Bekhterevs, er broren til narkomane Nini, og er nesten like kjent som Thor Heyerdal for sin dårlige engelske uttale. Han har blitt kalt en bortskjemt og skjermet vestkantgutt, konfliktsky og en del av Arbeiderpartiets familiedynasti, der de rekrutterte venner og familie til topplederstillinger.

3.1.1 Familiemannen

Jens Stoltenberg er mellomste bukkene bruse i en kjent familie, der alle fem familiemedlemmene har hatt mer eller mindre framtrede roller i det norske samfunn. Faren var Thorvald Stoltenberg (1931–2018). Han var utdannet jurist og jobbet som diplomat, og kjent for sin innsats som fredsmekler på Balkan på 1990-tallet. Stoltenberg var medlem av Arbeiderpartiet og var Norges forsvarsminister fra 1979 til 1981 og utenriksminister fra 1987–1989 og 1990–1993. Etter sin politiske karriere var han blant annet President i Norges Røde Kors i tre perioder, og ledet Stoltenberg-utvalget som vurderte tiltak for å bedre rusomsorgen i Norge.

Moren til Jens Stoltenberg het Karin Stoltenberg (F. Heiberg) (1931–2012). Hun var utdannet genetiker, og arbeidet blant annet for Norad og Røde Kors, men også hun var nært politikken som statssekretær og ekspedisjonssjef for Arbeiderpartiet i flere departement. Hun er kjent for sin rolle i å utforme den norske familiepolitikken på 1970-tallet og for sitt arbeid med likestillingsloven, abortloven og partnerskapsloven.

Jens Stoltenbergs søster, Camilla Stoltenberg, er lege og forsker og mest kjent som direktør for Folkehelseinstituttet, ikke minst gjennom Norges håndtering av Koronapandemien i årene 2020 til 2022.

Også lillesøster Nini, har et kjent navn, som programleder, men mest av alt fordi hun sto fram og fortalte om langvarig rusavhengighet i 2001 og ble en viktig stemme i narkotikapolitikken i Norge der hun tok til orde for en liberalisering.

Jens Stoltenberg er gift med Ingrid Schulerud som er diplomat og har jobbet i utenriktjenesten fra 1988 med ulike stillinger som fagdirektør, seniorrådgiver, avdelingsdirektør, byråsjef i Utenriksdepartementet og ambassadør ved Norges ambassade i Brussel. Jens og Ingrid har barna Axel og Catharina Stoltenberg (Moen 2002, Stoltenberg, 2016, T. Stoltenberg, 2017, Wikipedia).

3.1.2 Barndom, oppvekst og utdanning

Stoltenberg beskriver seg selv som en redd og litt utilpass gutt som hadde få venner i barndommen, og som ikke kunne lese før han var 10 år. Ikke bare hadde han dårlig språkforståelse, men sosialøkonomen Stoltenberg, knakk ikke matte-

koden før han gikk på videregående (Stoltenberg 2016, Moen 2002). Han beskriver i sin egen biografi «Min historie» og i utallige intervjuer i aviser, på tv og radio at det var takket være tålmodige lærere ved Steinerskolen som bygde selvtillit, som gjorde at han etter hvert ble skoleflink og valgte å studere sosialøkonomi ved Universitetet i Oslo. Der skrev han hovedoppgaven «Makroøkonomisk planlegging under usikkerhet». Den handlet om strategier for gunstig utvinning og bruk av inntekter fra oljeutvinning, og leverte etter datidens karaktersystem, svært bra resultat (Stoltenberg 2016, Viksveen 2011).

Jens Stoltenberg vokste opp i en politisk familie, med stor frihet, der det alltid var en åpen dør og der både Jens og vennene ble tatt på alvor og deltok i diskusjonene rundt kjøkkenbordet (Moen 2002). Men det var ikke bare ungdommen som ble invitert inn. Jens vokste opp i en malstrøm av kjente politikere i inn- og utland som han så, lyttet og lærte av. De levde som de lærte og tok vare på venner som slet. Slik som foreldrenes venn Reilulf Steen som slet psykisk og drakk mye alkohol, til Jens sin venn Tor Morten, som kom fra et hjem med et dårlig utgangspunkt, og som derfor ble boende sammen med Stoltenberg-familien i tre år (Moen, 2002, Stoltenberg 2016, Viksveen, 2011, T. Stoltenberg, 2017).

Hele Norge ble etter hvert invitert til kjøkkenbordet til Stoltenberg-familien med far Thorvald i spissen, gjennom intervjuer og TV-opptredener. Familien hadde en åpenhet blandet med en del folkelighet og en del adelighet som interesserte mange, og som gjorde at Jens tidlig ble vant med å ha offentlighetens blikk på seg (Viksveen, 2016, T. Stoltenberg 2017). Samtidig det var et hjem der de voksne var mye på reise, og det var ikke alltid middag på det samme kjøkkenbordet (Moen 2002). Stoltenberg selv oppfatter sin egen barndom og oppdragelse med en stor grad av frihet, trygghet og stort mangfold (Stoltenberg 2016).

Karin og Thorvald ble oppfattet som en del av den nye generasjonen i Arbeiderpartiet på begynnelsen av 1960-tallet; med høyrere utdanning, middelklassebakgrunn og bosatt i by. Thorvalds mor, Ingeborg skal ha sukket tungt da hun fikk vite at Thorvald skulle begynne å jobbe i Landsorganisasjonen (LO). «Du vender jo tilbake dit jeg kom fra» (Moen, 2001 s20). Det er den intellektuelle delen av Arbeiderpartiet Jens Stoltenberg vokser inn i, og som preger han (Moen, 2002).

3.1.3 Politikeren Jens

Jens Stoltenberg har hatt utallige verv i Arbeiderpartiet. Han startet som leder av Centrum AUF i, bare 14 år gammel. Han fikk nytt liv i det lille lokallaget, før han sammen med de nyrekrutterte vennene sine stiftet Majorstua AUF i 1975, som ble byens største og mest aktive lag. (Stoltenberg, 2016). I 1979 ble han medlem av AUF sitt sentralstyre og satt der fram til 1989. I 1985 ble han leder i AUF, og kom samtidig inn i Arbeiderpartiets sentralstyre som den yngste noensinne, og ble der til han gikk ut av norsk politikk (Moen, 2002, Stoltenberg 2016). Jens Stoltenberg var leder i AUF i fire år og denne perioden ble betegnet som «Nye AUF» (Viksveen 2011). Stoltenberg stod for en modernisering, både av organisasjonen og politiske standpunkt. Målet var å favne nye ungdomsgrupper til å bli interessert i politikk (Vikseveen, 2011).

Fra 1992 til 2002 var Stoltenberg nestleder i Arbeiderpartiet, med Torbjørn Jagland som leder. Jagland var både parlamentarisk leder og statsministerkandidat etter at han gikk av som statsminister, men trakk seg fra begge posisjonene til fordel for Stoltenberg i februar 2000. (Jagland 2020). Jagland var fremdeles partileder og den maktkampen ble avgjort to år senere, der Stoltenberg gikk seirende ut. (Moen 2002). Stoltenberg overtok et parti med synkende oppslutning, og ble sittende som partileder til 2014, da han trakk seg fra norsk politikk.

Da han var liten og barnepiken Smilja spurte hva han ville bli, svarte han «prins» (Moen 2002). På mange måter har det politiske livet til Jens vært å være Arbeiderpartiets arveprins. Mange oppfattet at det var han som skulle forvalte arven etter Gro, og kanskje derfor fikk han mange muligheter og erfaringer i regjering? Han var statssekretær i Miljøverndepartementet i 1990 til -91, og nærings- og energiminister i fra 1993- 96, før han fikk det han selv har omtalt som drømmejobben, nemlig finansminister i Jaglands regjering i 1996 og 1997 (Stoltenberg 25016, Viksveen 2011, Moen 2002).

Han ble tidenes yngste statsminister i 2000 ved at sittende statsminister Kjell Magne Bondevik stilte kabinettsspørsmål i saken som ble kjent som «sterkt forurensende gasskraftverk» (Stortinget, møte 9. februar 2020, Viksveen). Jens Stoltenberg var statsminister i Norge i 9 år og 7 måneder. Det er et halvt år mindre enn landsmoderen Gro Harlem Brundtland.

Side **10** av **49**

Hvorfor vant arveprinsen Jens Stoltenberg maktkampen i Arbeiderpartiet?

4. Humanvitenskapelig metode

4.1 innledning om humanvitenskapelig metode

For å forstå litt mer om hvem Jens Stoltenberg er som menneske og leder, trenger jeg en framgangsmåte og noen verktøy for å analysere min problemstilling.

Studiet jeg tar, er fag som ligger under humanistiske fag, og oppgaven jeg jobber med, handler om historien om et menneske og måten han var leder på i en bestemt periode i hans liv (Krogh m.fl 2003). Jeg har valgt å bruke hermeneutikk for å svare på mine problemstillinger, som er læren om fortolkning av tekster.

Hermeneutikk som forskningsmetode er i et historisk og nåtidig perspektiv en anerkjent kvalitativ metode i humanvitenskapen. Hermeneutikk i denne oppgaven, er mer enn å bare se tekstens sannhet, men å finne mening og forstå min lederskikkelse ut fra sin samtid, sin arv, miljø og situasjon (Store norske leksikon, 2023). Jeg har min bakgrunn og min virkelighetsforståelse som menneske og som student på «ledelse, makt og mening». Min virkningshistorie blir preget av studiet og ikke minst av min kulturelle arv og bakgrunn. Det som er spennende med den hermeneutikk og den hermeneutiske sirkel underveis i prosessen, er at situasjonen endres i takt med at kunnskapsgrunnlaget endres. I hermeneutikken legges det til grunn at alt tolkes ut fra hvem vi er, og hvilke erfaringer vi har. Det er det som i hermeneutikken kalles for forforståelse (Krogh m.fl 2003).

Jeg har valgt å konsentrere meg om Gadammers tolkning av hermeneutikken og om den hermeneutiske sirkel fordi den kan hjelpe meg å se at min forforståelse også er i endring, og at delene blir til en helhet. På denne måten kan jeg få hjelp til å analysere og få forståelsen av både stoffet og mennesket Jens, men også min rolle og læring, samt mine utallige for-forståelser. Mine forforståelser vil bære preg av det jeg både lærer av ulike teorier, sett i lys av Stoltenbergs lederegenskaper og utvikling jamfør min problemstilling.

4.1.1 Hermeneutikk

Jeg tenker ikke alltid over at jeg selv og andre tolker verden hele tiden, men med vitenskapsteorien hermeneutikk får jeg hjelp til å analysere teksten, handlingene og teoriene og fortolke dem i arbeidet med oppgaven. Hermeneutikk kalles ofte for fortolkningslære eller fortolkningskunst (Krogh m.fl 2003). En annen måte å si det på er at det handler om hvordan mennesket erkjenner, fortolker og forstår, ikke bare teksten, men verden rundt seg (Kjeldsen, 2014).

Georg Gadamer var en tysk filosof og er kanskje den som i størst grad har formidlet at hermeneutikk ikke bare handler om forståelse av tekster, men en forståelse av alt det vi oppfatter. Han er dessuten opptatt av forforståelse og at vi får ny kunnskap underveis. Gadamer beskriver den menneskelige forståelse som en helhet. Han mener at det er grunnleggende for mennesket å forsøke å forstå både den historiske og sosiale verden, men også den kultur og de tradisjoner som vi lever i. Han kaller dette filosofisk hermeneutikk. (Krogh m.fl 2003).

Gadamer mener at hermeneutikk er en filosofisk teori om hva forståelse er, hva som skjer *i oss og med oss*, når vi forstår og lærer. Han mente at det ligger i oss som mennesker at vi forsøker å forstå den historiske og sosiale virkeligheten vi er en del av. Det er ingenting som heter å være objektiv, men hvert enkelt menneske forstår verden på sin måte (Krogh m.fl 2003). I arbeidet med oppgaven er jeg bevisst på at mine tolkninger er basert på problemstillingen og underproblemstillingene jeg har valgt og at måten jeg besvarer dem på også er det. Mine kilder og måten jeg bruker kildene på er ikke er objektiv eller nøytral, men er preget av hvem jeg er og min forforståelse, og de valg jeg tar underveis.

Jens Stoltenberg har levd i offentligheten i store deler av mitt liv som samfunnsengasjert menneske, så jeg starter dette arbeidet med en kunnskap som jeg bruker når jeg skal fortolke det jeg leser og lærer underveis. Etter hvert som jeg får mer kunnskap, vil de nye opplysningene gli inn i en ny forforståelse, slik jeg senere skal beskrive gjennom den hermeneutiske sirkel. Jeg har derfor min forforståelse av han, både når jeg startet, underveis og når jeg avslutter oppgaven.

4.1.2 Fordom, forforståelse og horisont

Hvis du søker opp ordet «fordom» finner du at det betyr en holdning basert på manglende kunnskap som er negativ til personer, grupper, ideer eller objekter (Store norske leksikon, 2023). Men i Gadamer's hermeneutikk, handler fordom om at vi alltid har en farget interesse fordi alle er et produkt av vår tid og våre erfaringer, og at dette er umulig å kvitte seg med. Det er heller ikke ønskelig, fordi fordommer ikke er noe negativt, men en nødvendig forutsetning for å forstå det som er både sant og riktig. Forforståelse betyr at enhver forståelse har utgangspunkt i en tidligere forståelse og at fordommer og forforståelse til sammen utgjør en helhet. Men det er en helhet vi aldri kan ha helt oversikt over. Vi har ikke tilstrekkelig oversikt til å ha et kritisk nok forhold til den samlede summen av fordommer, men vi kan se kritisk på enkeltelementer. Vår kultur, tid eller felles syn på verden er vår horisont, og ifølge Gadamer skal denne horisonten smelte sammen med den enkeltes egen horisont. Horisonten vil til enhver tid være i endring, fordi alt er i endring, både vårt eget ståsted og verden vi lever i. Like fullt er vi hele tiden omgitt av en horisont som vi har felles med andre i samfunnet.

Denne oppgaven handler om en person som lever nå og det betyr at min horisont på mange måter kan være lik horisonten til Jens Stoltenberg. Det kan bety at våre samlede fordommer og forståelse kan ha mange likhetstrekk. I tillegg har jeg min forforståelse som smelter sammen med det jeg lærer om perioden, menneskene, problemstillingen og teoriene, slik at de blir knyttet sammen.

4.1.3 Egen forforståelse

Aktualisering

Aktualisering for valg av oppgave var at Stoltenberg var omtalt i forbindelse med at han søkte jobb som Sentralbanksjef, og at Arbeiderpartiet sliter på meningsmålingene. Men jeg valgte også stoff som var kjent for meg fra mange år tilbake i tid, og hadde noen antagelser som jeg ville finne mer ut av, som blant annet ble aktualisert gjennom teorigjennomgang på kurset ledelse, makt og mening. Slik jeg husker maktkampen i Arbeiderpartiet, var det klart for meg at Jens var den som måtte vinne fram. I min hukommelse ender maktkampen utenfor Rikshospitalet med Bård Tufte Johansen fra «Åpen Post» som gjorde narr av
Side 13 av 49

Hvorfor vant arveprinsen Jens Stoltenberg maktkampen i Arbeiderpartiet?

medienes dobbeltmoral som jaget Jagland i flokk, men som plutselig stod med bekymrede folder i ansiktet fordi han var innlagt på sykehus (Ulstein, 2021).

Forforståelse

Jeg hadde altså en forutforståelse av et historisk tiår med maktkamp ut fra de erfaringene jeg har som menneske og kjennskapen jeg hadde. Men hvorfor Jens var den som «måtte» vinne, visste jeg lite om da jeg startet oppgaven. Og jeg lærer hele tiden underveis, både om personkonflikten, om Jens som leder, om den politiske situasjonen og om de menneskene som var rundt og hvordan de bidro til maktspelet. Jeg lærer også å sette relevant teori opp mot de problemstillingene jeg ønsker svar på, som igjen gir ny kunnskap og innsikt. Valg av teorier er heller ikke tilfeldig, og oppgaven blir preget av de valg jeg tar og mitt behov for å få mest mulig læring ut av arbeidet. Jeg startet min redegjørelse for egen forforståelse etter at jeg har lest artikler og bøker om Jens Stoltenberg og om maktkampen, og jeg ser allerede hvordan dette bildet hele tiden endrer seg til nye forforståelser. Det samme gjelder den teoretiske delen av oppgaven og jeg forventer reviderte fordommer i takt med at jeg graver dypere (Krogh m.fl). Oppgaven handler om en maktkamp mellom to, og min bakgrunn er at jeg også kommer fra en politisk familie på venstresiden i norsk politikk. Selv om min og Jens sin barndom har større ulikheter enn likheter, kjenner jeg igjen verdier som fellesskap og solidaritet, selv om min familie ikke hadde Arbeiderpartiet som sitt parti. Min bakgrunn er kanskje enda mer lik Jaglands, enn Stoltenberg sin. Jagland kommer fra en arbeiderklassekultur, som meg. Og er fra bygda og ikke byen, som meg. På den andre siden er jeg og det livet jeg har levd, mer likt Stoltenbergs enn Jaglands, og jeg identifiserer meg nok mer med Stoltenberg, både i alder og kultur. Jeg merker også at når jeg leser selvbiografien til Jens Stoltenberg, så får jeg mer forståelse og sympati med de forklaringsmodellene og perspektivene han presenterer, enn selvbiografien til Thorbjørn Jagland.

Jeg synes det er en tendens til at Stoltenberg unnskylder, forklarer og forsvarer seg i saker han beskriver, og jeg oppfatter at han til tider er lite reflektert om egne feil og mangler. I Jaglands selvbiografi er manglende selvkritikk langt sterkere, og han er det jeg vil karakterisere som selvrettferdig. Resultatet er at jeg kjenner en større sympati og får større respekt for måten Stoltenberg beskriver og i ettertid

Side 14 av 49

Hvorfor vant arveprinsen Jens Stoltenberg maktkampen i Arbeiderpartiet?

reflekterer over seg selv, enn det jeg opplever at Jagland gjør. Erkjennelsen påvirker naturligvis mine holdninger og vurderinger i denne oppgaven.

Eget minne om mine Jens Stoltenberg-vurderinger i perioden jeg skriver om, er uklare. Jeg blir både imponert når jeg setter med nærmere inn i hvordan han har levd sitt liv som politisk leder, samtidig som jeg også ser nye svakheter i lederskikkelsen som jeg ikke har lagt merke til før. En mulig tolkning kan være at jeg leter etter sider av Jens Stoltenberg som jeg kan kjenne meg selv igjen i. Der jeg kan se likhetstrekk, er jeg tilbøyelig til å legge ekstra merke til dem og dermed diskutere dem i min analyse av problemstillingene mine. En positiv side av dette kan være at lærer litt mer om meg selv og min måte å være leder på?

Politisk interesse og medieinteresse gjennom profesjon

Jeg har aldri drevet med politikk, men er oppvokst i en samfunnsengasjert familie og jeg har jobbet med kommunikasjon og markedsføring i hele mitt liv. Min interesse for maktkamp i partier, er preget av min oppvekst og yrkesvalg. Kommunikasjonsfaglig har jeg interesse av å analysere maktspill og hvordan det fortoner seg i mediene og ikke minst hvordan partene håndterer sin kommunikasjon eksternt. Dette er også en del av min forforståelse og erfaring når jeg dykker ned i maktkampen mellom Stoltenberg og Jagland.

Politikere har jeg respekt for, fordi de innehar et tillitsverv som krever mye arbeid, der de må tåle kritikk og lære seg å være upopulære. Ved å ha jobbet i pr- og kommunikasjonsbransjen har jeg på nært hold sett påkjenningen for enkeltmenneskene som opplever et sterkt mediepress, og dette har økt min respekt ytterligere. På den andre siden er jeg veldig opptatt av at politikere nettopp er tillitsvalgte; de er der ikke for seg selv, men for å skape en bedre verden i tråd med deres overbevisninger. Blant annet derfor er jeg interessert i kongstanken til Jens. Ryktet Stoltenberg har, er at han nettopp ikke har hatt et politisk prosjekt, men en stødig styrer (Rossavik 2007, Bonde, 2023). Dette er interessant, og heller ikke i dette tilfellet kommer jeg til å finne to streker under svaret, men jeg kan finne nye forforståelser på veien som gir meg ny kunnskap, slik den hermeneutiske sirkel beskriver:

Side **15** av **49**

Hvorfor vant arveprinsen Jens Stoltenberg maktkampen i Arbeiderpartiet?

4.1.4 Hermeneutisk sirkel

Innholdet i en horisont er først og fremst det som er felles for medlemmene av en kultur, slik som for eksempel utdanningen jeg går på nå. Den hermeneutiske sirkel blir beskrevet av Krogh m.fl med at det er to horisonter, der både teksten som er skrevet har sin horisont, og leseren har sin. Disse to nærmer seg ved at leseren justerer horisonten ved å komme dypere ned i teksten med en utdypet forståelse fordi leseren har fått en ny horisont. Sagt på en annen måte uttrykker den hermeneutiske sirkel hvordan helhetsforståelse og delforståelse modifiseres og justeres i lys av hverandre (Krogh m.fl, 2003). Sirkelen beskriver godt det som skjer i enhver prosess, og at den også tar høyde for at forforståelse ikke er noe negativt. Du kan og bør være bevist både positive og negative forforståelser, men de er der like fullt. Det er refleksjonen i seg selv, og den nye kunnskapen som jeg får underveis, som bør ha fokus. Det jeg presenterer er ikke en sannhet eller et helhetsbilde, av min problemstilling. En annen oppgave med nøyaktig samme problemstilling, av en student på samme studie, som benyttet samme kilder, vil likevel hatt andre analyser enn det jeg presenterer.

Jeg forstår ikke helheten helt, men jeg får en ny forståelse av et område. Etter hvert som jeg diskuterer, får jeg ny kunnskap og jeg får dermed et stadig mer sammensatt bilde av de ulike delene. Dette har jeg brukt en del plass og tid på for å se utviklingen av kongstanken til Stoltenberg, og følge maktoppbyggingen over 10 års-perioden. Analysene vil kun gi meg en innsikt i det jeg spør om, basert på de hendelsene jeg har valgt ut, de kildene jeg har brukt og de teoriene jeg har valgt. Jeg vil få et bedre helhetsbilde basert på delene, men prosessen vil aldri slutte. Det vil til enhver tid være nye elementer som kan trekkes inn og nye forståelser inn i helhetsbildet som gjør at prosessen hele tiden er åpen, selv om oppgaven er ferdigskrevet. Prosessen vil kunne fortsette i det uendelige, hvis jeg ønsket å bruke tid på det. En annen måte å se dette på, er ifølge Alvesson & Sköldbberg å se på dette som en spiral, og ikke en sirkel, slik at det viktigste er at min prosess er å gå fra del til helhet og dermed få stadig ny viten, og ikke hver gang gå gjennom de samme punktene i spiralen (Alvesson & Sköldbberg, 1994).

4.2 Kilder og kildekritikk

4.2.1 Beskrivelse av kilder

Hermeneutisk analyse vektlegger at jeg som forsker gjør en kritisk vurdering av kildene, og at jeg velger minst to kilder (Alvesson & Sköldbberg, 1994). Under analysen har jeg benyttet svært mange kilder for å belyse maktkampen mellom Jens Stoltenberg og Thorbjørn Jagland. Det finnes utallige nettartikler om denne perioden, og det er dessuten flere aktuelle bøker som gir et variert bilde og tolkninger av historien. De viktigste bøkene jeg har brukt til å forstå mennesket Jens Stoltenberg og den maktkampen han var i, er hans egen biografi som kom ut i 2016 som heter «Min historie». Jeg har også brukt Torbjørn Jaglands bok, «Du skal eie det selv», fra 2020. Dermed har jeg fått et innblikk i hvordan de to hovedpersonene selv har satt ord på det som skjedde. Jeg har også lest Elisabeth Skarsbø Moens biografi, «Jens Stoltenberg, en biografi» som kom ut rett etter at han hadde sittet i 19 korte måneder i regjering. Thor Vikseveens «Et portrett» kom ut i 2011 og gir et bilde av sosialdemokraten Jens, hans oppvekst og hele hans karriere som politiker fram til de ulykksalige hendelsene i regjeringskvartalet og på Utøya i 2011. Jeg har også lest deler av en biografi om Einar Førde som også var med i maktkampen, påvirket og tok stilling. Det gjorde også mangeårig statsråd Grete Knudsen, som jeg ble nærmere kjent med i boken «basketak». Hege Ulstein har skrevet bok om AP-veteran og tidligere partisekretær i Arbeiderpartiet. Boka heter «Martin Kollberg Tillitsmannen», og har også vært viktig i arbeidet. Boka er nyligst utgitt av alle kildene og kom ut etter både Stoltenbergs og Jaglands bok. Martin Kollberg var Jaglands mest fortrolige i mange år, og venn fra barndommen. Men han skifta side underveis, fra å støtte Jagland til å støtte Stoltenberg. På motsatt side står Knudsen, som nok vil regnes som en støttespiller for Jagland, og gir nye vinklinger. Felles for alle disse bøkene er at maktkampen mellom de to er godt beskrevet. Jeg har dessuten brukt utallige artikler om maktkampen, relatert til den retoriske delen av oppgaven.

4.2.2 Kildekritikk

Kildematerialet jeg har, er kommet i en kontekst, der motiver, formål og forfattere er ulikt. Kildene er nær hovedpersonen i tid, og noen av dem var en del av selve maktkampen og hadde kanskje en personlig agenda. De fleste vil gi et godt bilde av sin egen rolle i en sak, og det vil trolig flere av disse bøkene bære preg av.

Det samme gjelder de to hovedbøkene jeg har lest, nemlig Stoltenberg og Jaglands egne biografier. Deres beskrivelser av sin virkelighet er viktig, men den er også preget av hva slags ettermæle de vil ha. Det er naturlig om begge beskriver situasjoner på en måte som virker mer fordelaktig for dem selv, enn det kanskje i virkeligheten var, og andre vil oppfatte det som. I tillegg skrev begge to bøkene flere år etter perioden jeg undersøker, så etterpåklokskapens lys vil kunne prege begges fortellinger. For eksempel synes jeg det er underlig at Jens Stoltenberg utallige ganger poengterer at han og Jagland var enig om det meste. Han framhever at de samarbeidet godt i mange år, og gir et bilde av at han selv opptrådte veldig tålmodig. Han var dessuten ikke enig i at han selv representerte «høyresiden», mens Jagland representerte «venstresiden» (Stoltenberg, 2016). Dette står i kontrast til det både Jagland og de fleste andre forfatterne gir et bilde av (Jagland 2020, Knudsen, 2013, Viksveen, 2011, Moen 2002). Det positive er at jeg får komme direkte til kildene, og jeg får tak i sitater fra dem. Det er en stor verdi i en oppgave, der jeg ikke har hatt anledning til å intervju noen av dem.

Et annet spørsmål er hva som er biografens politiske ståsted og antipatier og sympatier, slik som daværende VG-journalist Elisabeth Skarsbø Moen. Boken er skrevet rett etter at Stoltenberg 1-regjeringen gikk av og hun har en hypotese om at Stoltenberg var den som skulle forvalte arven etter Gro, og graver i hva som gikk galt. Konklusjonen er at det i 2001 var tøffe tider og at Stoltenberg ikke leverte til forventningene. Journalist, redaktør og forfatter Thor Viksveen som ut fra det han har produsert som forfatter og journalist, virker som en person som har hatt svært god innsikt i arbeiderbevegelsen, og har naturligvis også sin forforståelse. Han presiserer i forordet at boka at ingen har forsøkt å påvirke en historie han ikke selv vil fortelle. Det at han er såpass tydelig i forordet på dette,

er trolig for å forsikre leseren om at hans følelser for Stoltenberg og partiet hans ikke kommer i veien, noe jeg heller ikke oppfatter at han har.

Jeg har også sett en dokumentar, en del videoer, både av Jens Stoltenberg på ulike talkshows i forbindelse med boklanseringer, men jeg har også sett og lest en del taler og opptredener på TV med Jens Stoltenberg som er utenfor den perioden jeg skriver om. Disse undersøkelsene har også vært med på å endre min forforståelse av Jens Stoltenberg, selv om jeg ikke har benyttet dem direkte i min oppgave. Det er spesielt noen videoer jeg vil trekke fram, som jeg ble veldig rørt og imponert av da jeg så dem. Disse handler om Utøya, om begravelsen til Thorvald Stoltenberg og en tale som han holdt som Generalsekretær i NATO.

Jeg har ikke intervjuet noen i forbindelse med denne oppgaven, hverken Stoltenberg selv eller noen i hans omkrets. Gjennom å velge ulike hendelser som både Jens Stoltenberg selv analyserer, men også andre sentrale personer fra denne epoken, håper jeg å styrke kvaliteten i besvarelsen på min hovedproblemstilling. På den andre siden vil jeg gi kritikk til min egen oppgave og måten jeg har valgt å løse det på, av samme årsak. Jeg har brukt veldig lang tid på å sette med inn i de hendelsene jeg har beskrevet. Slik sett kan det hende at hermeneutisk analyse har gått på bekostning av det å se problemstillingene opp mot aktuell teori.

5. Teori og drøfting

5.1 Definisjon av sentrale begrep; Hva er makt?

Makt er overalt, sa Foucault. Teoriene om makt har til dels vært konkurrerende, men samtidig bygger de på hverandre. Definisjonen jeg bruker i denne oppgaven er at makt er ett eller flere menneskers sjans til å sette gjennom sin vilje i det sosiale liv, selv om andre deltagere skulle gjøre motstand (Engelstad 2020). Makt er med andre ord knyttet til relasjoner. Makt er altså ikke en ting, men en egenskap i en relasjon. Makt handler om påvirkning og at den som utøver makt ønsker å oppnå noe.

5.2 Underproblemstilling 2:

Valget om å teste ut i hvilken grad Jens Stoltenberg hadde en kongstanke, er nærliggende fordi Stoltenberg av mange er regnet som en pragmatisk leder som er opptatt av «stø kurs» og forbedring av det eksisterende (Moen 2002, Stoltenberg 2016, Viksveen 2011). Dette kan på mange måter stå i kontrast til det å ha en kongstanke, slik jeg har oppfattet teorien som vi er blitt kjent med gjennom kurset «ledelse, makt og mening». Første underproblemstilling er:

Hadde arveprinsen Jens Stoltenberg en kongstanke på sin vei mot mer makt i Arbeiderpartiet og Norge på 2000 tallet?

Problemstillingen er basert på tre kriterier som ligger til grunn for kongstanken: Den skal være indrestyrt, handlingsdrevet og den skal angå felleskapet.

5.2.1 Teoretisk rammeverk kongstanke

Henrik Ibsens er en norsk forfatter og dramatiker som levde på slutten av 1800 tallet, men som er like aktuell i dag, på grunn av det dramatekniske, tema og rollefigurene. Ibsen var opptatt av overfladiskhet og løgnaktighet og beskrev ikke

Side 20 av 49

Hvorfor vant arveprinsen Jens Stoltenberg maktkampen i Arbeiderpartiet?

minst makt og maktrelasjoner (Store norske leksikon, 2023). Dette ser vi også i Ibsens «Kongsemnerne». Det historiske dramaet står fram som det mest kjente skuespillet innen ledelsesutvikling, med en beskrivelse av en idé om hvorfor man vil lede. Konflikten i stykket handler om Skule og Håkon som begge vil være konge, men bare Håkon vet hvorfor. Ibsen lager et nytt ord for å beskrive forskjellen, nemlig kongstanke. Kongstanken skiller leder fra administrator, og er et resultat av en persons erfaringer og forståelser (Bjartveit, 2020).

Bjartveit forenkler i en setning hva forskjellen kan være: Administratorene er opptatt av å gjøre tingene riktig, lederne er opptatt av å gjøre de riktige tingene. Administratorer liker systemer, årshjul og planer, og bryr seg ikke like mye om å lede etter innholdet i strategidokumentet etter at det er laget? Typiske ledere opplever at «plans are nothing, planning is everything, som er et sitat fra tidligere president i USA Dwight E. Eisenhower, som illustrerer at ledere forstår at planlegging er viktig, men ikke selve planen, fordi verden endrer seg raskt og da må man tilpasse seg omgivelsene. En administrator er en problemløser som er god på drift, men har ikke nødvendigvis like stort engasjement i målene. Administratoren er ifølge Zaleznik diplomatisk og kompromissvillig og søker stabilitet og kontroll. En typisk administrator vil løse problemer raskt, noen ganger før de fullt ut forstår utfordringene. En leder vil i større grad tåle kaos og mangel på struktur og være villig til å utsette for å forstå problemstillingen. Zaleznik mener at en organisasjon trenger både administratorer og ledere, men mener at nøkkelen er å redusere fokus på logikk og strategiske øvelser, mens kreativitet og fantasi bør framelskes (Zaleznik, 1997). Bjartveit mener at de færreste ledere har en kongstanke, men poengterer at lederforskning viser at de som klarer å være mest leder og minst administrator, er de som oppnår best resultater (Bjartveit 2020).

En kongstanke sett opp mot Jens Stoltenbergs liv, vil være å ha en visjon for Arbeiderpartiet og Norge. Men kongstanken må komme fra Stoltenbergs personlige overbevisning. Kongstanken kjennetegnes nemlig av tre elementer: Den er knyttet til personen som innehar den. Den er handlingsorientert med en vilje til å realisere ideen, og den er kollektivistisk og har en interesse for fellesskapet (Bjartveit, 2020). Dette vil jeg nå utdype litt nærmere:

Side 21 av 49

Hvorfor vant arveprinsen Jens Stoltenberg maktkampen i Arbeiderpartiet?

Kongstanken skal være personlig og være indrestyrt. Den henger sammen med hvordan en person forstår seg selv, og ha tro på det du gjør på den ene siden og at du har et bevisst forhold til hvorfor du vil være leder og hvorfor noen skal følge deg (Bjartveit, 2020). I boken om Akillevs som reiser med livet som innsats til Troja for å kjempe, så gjør han det også for seg selv, selv om han vet at han skal dø (Bjartveit, 2020). *Dette leder til neste kriteria for kongstanke, nemlig at den skal være handlingsorientert.* Hvis en leder har en kongstanke, skal han ha en idé som kan omsettes i praktisk handling, og som gir utvikling. Et annet særtrekk ved Ibsens diktning er viljen til selvoverskridelse. Hos Ibsen kommer den til uttrykk gjennom begrep som «kraft» og «mot» og gjennom en forestilling om at det finnes noe høyere enn det liv vi lever (Kittang, 2002). På samme måte kan Nietzsches vilje til makt beskrives som et forsøk på å fange livet selv, gjennom det du gjør og måten du handler på. Meningen består i å nå menneskets fulle potensial (Nietzsche 2013). Nietzsche setter makt sammen med vilje, hvorav makt, som i det tyske ordet *machen*, er ensbetydende med handling. Makt ligger ikke bare i ord, men også i handlinger. Nietzsche knytter vilje til makt sammen med det å skape; det å få noe til å skje er kraften bak all menneskelig aktivitet. (Steinholt 2009). Han går så langt som å si at viljen til makt kommer før vilje til liv, fordi makt til å skape noe selv, er å ha herredømme over seg selv. (Nietzsche 2013). Nietzsche mener at overmennesket er menneskets mål, kanskje fordi deres verdier er så etisk riktige. Overmennesket har en vilje til makt som er mindre falsk og at disse overmenneskene er sterkere og mer edle (Steinholt. s 416-417).

Nietzsche beskriver i «slik talte Zarathustra» om linedanseren der historien er som følger: Mens Zarathustra taler til folket om linen, for å få fram sitt poeng om hvordan mennesket balanserer mellom overmenneske og menneske, dukker det opp en linedanser og en annen mann, som blir en visualisering av poenget. Mannen på linen skriker at linedanseren må flytte seg, før han hopper over linedanseren, og linedanseren faller ned og dør (Steinholt, 2019, s. 430-431) (Steinholt 2009 s 431). Målet for Zarathustra var å lære bort hvor vanskelig det er å balansere på en line mellom mennesket og overmennesket, men glemmer å forsikre seg om at publikum er klar til å forstå budskapet. Målet er å gjøre ord om til handlinger, slik at ordene når ut og gjøres tilgjengelig for flere. Det store ved

Side 22 av 49

Hvorfor vant arveprinsen Jens Stoltenberg maktkampen i Arbeiderpartiet?

mennesket, er at mennesket er en bro og ikke et mål i seg selv. I slik talte Zarathustra beskrives en analogi der ulike utviklingsstadium beskrives gjennom kamelen, løven og barnet. På kamelens stadium, handler det om å jobbe seg gjennom ufriheten, som ligger i kulturen og moralen, men at det er vanskelig å få et forhold til det. Deretter kommer løvens stadium, der mennesket i større grad klarer å frigjøre seg fra moralske bånd og ta et oppgjør med fordommer og gamle illusjoner. Når disse to stadiene er over, er mennesket klar for å se og møte framtiden, og det kalles barnets stadium. Mennesket blir da fri for angsten som har fulgt tidligere i livet og kan ta frie valg, uten å være styrt av normer og regler fra samfunnet som legger bånd på seg (Zarathustra, 2013).

Sist, men ikke minst skal kongstanken være kollektivistisk. En kongstanke er større enn deg selv, slik Akillevs ikke bare ville oppnå heder og ære, men bety noe for andre, og derfor var villig til å dø. Ære og respekt skapes av menneskene rundt, og former verdiene til lederen. Lederskapet skal gi mening for andre mennesker og handle om fellesskapets interesser. Kongstanken gir en indre motivasjon, og ifølge Bjartveit er ikke kongskappen noe man kan kle på seg, men ligger i den enkelte. Det kan utvikles, men du må kanskje lete den fram. For du finner den ikke, den må skapes. Kongstanken er nemlig mer enn en visjon, og Steinar Bjartveit mener at det er gjennom å gi mening til deg selv og andre at kongstanken blir sann, og at folk følger lederen. Bjartveit og Eikeset oppsummerer et tredje spørsmål som også kommer fram i Ibsens «kongsemnene», nemlig hvorfor noen skal følge deg som leder (Bjartveit og Eikeset, 2020, s. 214-215). Den høyeste formen for makt er å definere virkeligheten, mener forfatterne.

Bjartveit sier også at lederen må være uklanderlig, være overordnet og være drevet av fellesskapets beste. Lederen må ofre sine personlige relasjoner og preferanser for et større gode (Bjartveit, 2020). Han tar eksempel fra Ibsens «En folkefiende», der doktor Stockman sier: Saken er den, ser dere, at den sterkeste mann i verden, det er han, som står mest alene (Bjartveit, 2020 s 154). Men Ibsen mener like fullt at mennesker skal våge seg inn i relasjoner, ifølge Bjartveit. Som leder må du investere i relasjoner for å kunne lede, fordi ledelse er en rasjonell størrelse; det er noe personlig. I dagens samfunn kan det oppfattes som et slags ideal å ikke ha emosjonelle bindinger og nære relasjoner. Bjartveit påpeker at vi

dermed også tar vekk det som er unikt med ledelse. Ledelse er hverken en institusjon, eller noe som kan kommanderes og det å bli fulgt som leder kan aldri formaliseres. Lederskap skal ikke, ifølge Bjartveit, være perfekt, derimot må det være kjærlighet i et lederskap. Sagt på en annen måte handler lederskap om hvorfor noen skal følge lederen. Både lederen og fellesskapet defineres av vennskap. Ledere må ha relasjoner, og håndtere både det som gir og tar energi. Lederen er en del av organisasjonen og er forhåpentligvis den som både kan bidra til fellesskapet og representere felleskapet. En leder som er typisk for det fellesskapet de representerer, er en forutsetning for at noen skal følge deg som leder. (Bjartveit, 2020). Makt ligger ikke nødvendigvis i stillinger og posisjoner, men oppstår i relasjoner (Bjartveit, 2008).

5.3 Drøfting kongstanke

5.3.1 1992: Nestleder som 33 åring (kongstanke)

I 1992 var Jens Stoltenberg 33 år, og Gro Harlem Brundtland varslet overraskende at hun ville trekke seg som leder i Arbeiderpartiet, av familiære årsaker. Dette førte til et noe kaotisk årsmøte som både Stoltenberg og andre beskriver i sine bøker hva som foregikk i kulissene. I løpet av noen timer ble det kjent at Gunnar Berget ikke ville stille som leder, og maktkampen var i gang; da stod det mellom Jagland eller Jens (Stoltenberg 2021). Det handlet om politikk på den ene siden og person på den andre, mener både Einar Førde og Grete Knudsen, selv om Stoltenberg i sin bok hevder at Jens og Thorbjørn sto politisk nært hverandre og at de var enige i de fleste saker opp gjennom årene (Rossavik 2007, Stoltenberg 2016, Knudsen, 2013). På dette tidspunktet framstår det som Stoltenberg først og fremst synes det er vanskelig å gi fra seg sjansen til å bli leder:

«Selv hadde jeg ikke gjort noe for å fremme mitt kandidatur, men jeg hadde heller ikke avvist det. Når jeg ikke avviste noe, førte det selvsagt til at de som ønsket meg som leder, arbeidet for det. Og de var mange flere enn jeg hadde trodd. Jeg begynte å forstå at dette var noe jeg måtte ta stilling til raskt» (Stoltenberg 2016 s.81).

I sin biografi beskriver han sin prosess denne helgen i tett dialog med sin ektefelle, og vurderingen endte med at han trakk sitt kandidatur på grunn av familiesituasjonen med to små barn. Andre stemmer, slik som Grete Knudsen, hevder at det ble jobbet iherdig for Jens' kandidatur og nevner pappa Thorvald som en av de største påvirkere.

Stoltenberg selv var opptatt av konas innspill og av Gros mening om hvem som burde bli leder. Men svar fra Gro, det fikk han ikke. Gro sa ingenting, men mange har sagt at hun ville ha Torbjørn.» (Stoltenberg 2016, s 82). Både Stoltenberg selv og andre kilder er tydelig på at Gro ikke tok regi i denne startfasen av maktkampen, men at det som allerede da benevnes som Jagland-fløyen mente at når Gro gikk av på den måten, var det for å rydde plass for Jens (Stoltenberg 2013, Rossavik 2007). Hege Ulstein går så langt i sin bok om Martin Kollberg og beskriver at Gro Harlem Brundtland ringte lederen i valgkomiteen for å oppklare at hun ikke ønsket Jagland, men Stoltenberg. Men hun var for sent ute (Ulstein, 2021). Fagbevegelsen ville ha Jagland og LO-leder Yngve Hågensen var klar på at Jagland hadde flertall, men at Stoltenberg måtte bli nestleder. Dette beskriver hvor nært det var at 33 år gamle Jens Stoltenberg ble leder i Arbeiderpartiet. For meg virker det som Stoltenberg var redd for å la en stor mulighet gå tapt, men hører på kona som påvirker med å spørre om han er sikker på om det er dette han virkelig vil, og påpekte at han ikke måtte la andres press bestemme. (Stoltenberg 2016).

Ifølge Jens hadde han allerede tanker om at partiet måtte fornyes. Ordet modernisering går igjen i hans biografi, og det han selv uttaler i utallige intervju. For eksempel ønsket han Gro Harlem Brundtland som framtidig leder i 1981, da han var AUF-leder, nettopp fordi hun sto for en modernisering. Han likte ikke begrunnelsen med å ikke velge Gro fordi hun tilhørte høyresiden, selv om han var leder i AUF som representerte venstresiden. Han sier selv om denne hendelsen: «Det var første gang jeg tok en tydelig, selvstendig beslutning mot presset fra alle andre». Da var han 22. I 1992 var han 33, og hadde utviklet en større indre drivkraft, og at han har noe som driver han som kanskje kan karakteriseres som Nietzsches «vilje til makt». Han ønsker å påvirke og ønsker utvikling. Likevel er han usikker på hva han vil, og om han har mange nok som ønsker å følge han.

5.3.1.1 Delkonklusjon og ny forståelse, hendelse 1: Nestleder som 33 åring

Kongstanken skal være indrestyrt, handlingsdrevet og den skal angå felleskapet. Vi ser elementer av alle tre kriteriene ut fra hendelsene jeg har valgt, men er utydelige. Det er mange personlige hensyn, og Jens er mer opptatt av hva forbildene hans mener, enn av hva han selv vil og hva han egentlig vil oppnå. Vil han bli leder fordi han er redd for at dette er den muligheten han har? Eller vil han bli leder fordi det viser seg at det er mange som vil ha han? Det er ikke lett å få tak på hva han selv ønsker å gjøre med partiet. Kongstanken som er indrestyrt har kanskje ligget latent siden han var 14, og det virker som han ønsker en politisk karriere nettopp fordi han vil få til noe, ikke minst for seg selv? Partidemokratiet spiller også inn, og han er opptatt av hvem som støtter han. Bjartveit mener at en leder skal være uklanderlig, være overordnet og være drevet av felleskapets beste. Og det leser jeg ikke ut av hverken hans egne refleksjoner i ettertid, eller av andre på dette tidspunktet (Stoltenberg, 2016, Moen, 2002, Knudsen, 2013, Jagland, 2020).

Min analyse er at det virker som det kollektivistiske på dette tidspunktet heller ikke er til stede i den grad en kongstanke krever. Det synes som om han ønsker å ta en beslutning som var riktig for han, men at han ikke klarer å løsrive seg fra normer og regler, og at han sannsynligvis er i kamelens stadium. Men det viktigste funnet basert på denne hendelsen er at både han selv og deler av partiet har startet jobben for at Jens Stoltenberg en dag skal bli Arbeiderpartiets arveprins. I 1992 takket Stoltenberg nei til å være kandidat til ledervervet, men maktkampen var i gang.

5.3.2 1997: Tapte valget, og utenriksministerposten

23. oktober 1996 hadde sittende Statsminister Gro Harlem Brundtland en kort redegjørelse fra Stortingets talerstol som endte med at partileder Thorbjørn Jagland blir utnevnt til statsminister. Jagland ble sittende som statsminister i 11 måneder, fram til Stortingsvalget, der han søkte avskjed 17. oktober 1997.

Side **26** av **49**

Hvorfor vant arveprinsen Jens Stoltenberg maktkampen i Arbeiderpartiet?

Jens Stoltenberg ble utnevnt til finansminister i Jaglands regjering. Ifølge han selv i boka «Min historie» var statsminister Jagland fullt klart over at Stoltenbergs høyeste ønske var å bli finansminister: «Å komme til Finansdepartementet var for meg omtrent det samme som for en katolikk å komme til Det sixtinske kapell». (Stoltenberg 2016 s132). Etter valgnederlaget, er han derimot i tvil: «Jeg var valgt inn som stortingsrepresentant og kunne uansett ikke forlate politikken med det første, men jeg var langt fra sikker på at jeg ville søke gjenvalg ved neste korsvei» (Stoltenberg 2016 s 146). 1993 til 1997 var nemlig Stoltenbergs første periode på Stortinget. Elisabeth Skarsbøe Moen skriver i sin bok: «Men Jens måtte pent finne seg i en plass i sosialkomiteen de to første årene på Stortinget. Andre som var med i prosessen, hevder at dette også hadde sammenheng med at Jens skulle gå statsministerskolen» (Moen, 2002 s 81). Igjen ser vi eksempler på at Jens er en slags brikke i et spill i partiet, mer enn han selv vil eller klarer å ta styring over det han ønsker for seg og partiet. Med referanse til Bjartveit virker det fremdeles ikke som kongstanken er det som gir en god nok indre motivasjon, og han mangler kunnskap om seg selv som leder, og er på ingen måte i nærheten av det Nietzsche kaller overmennesket. Det mangler også mye med hensyn til det å bety noe for andre, slik at kongstanken også får et kollektivistisk preg (Bjartveit, 2020).

Maktbasen til Stoltenberg utviklet seg kontinuerlig, tilsynelatende uten at Stoltenberg selv trengte å bruke så mye energi på det: I forbindelse med utnevningen av Jaglands regjering fikk ikke Martin Kollberg fortsette som sekretariatsleder. Kollberg var mangeårig partisekretær i Arbeiderpartiet og var barndomsvenn med Thorbjørn Jagland (Ulstein, 2021). At Jagland brøt med Kollberg er en hendelse som gjør at en av de største Jagland-tilhengerne, flytter til Stoltenberg-fløyen og blir en sterk støttespiller for Stoltenberg etter hvert som årene går (Ulstein, H 2021, Stoltenberg 2016, Jagland 2020). Som jeg har vist i litteraturen handler det ofte hvordan den enkelte bruker mulighetene, uavhengig av hvem som er valgt til hvilke roller. Dette ser vi skjer i tiden Stoltenberg er nestleder og finansminister. Tegnene til en maktforskyvning i partiet skjer også da Thorbjørn Jagland mistet statsministertaburetten, i tillegg til at flere mistet respekten for Jagland, og hans relasjonelle egenskaper (Ulstein, 2021).

5.3.2.2 Delkonklusjon og ny forståelse, hendelse 2: Tapte valget, og utenriksministerposten

Kongstanken er både å ha en sterk personlig indre driv, men også ha kollektivistiske interesser. Med kildene jeg har tilgjengelig, ikke minst Stoltenbergs selvbiografi, ser det ut som om den personlige indre driven er sterk på vegne av seg selv og sin karriereutvikling, men han har ikke bestemt seg for om det er politikk han vil drive med og han tydeliggjør ingen ambisjon på vegne av hverken partiet eller Norge. Det er med andre ord ikke like tydelig at han er handlingsorientert eller jobber for at det skal gi mening for andre å følge han, i den hensikt at det skal komme fellesskapets interesse til gode. Like fullt bygger Stoltenberg sin maktbase i partiet, med god hjelp av hendelser som sittende leder sørger for. Stoltenbergs kongstanke ut over å representere noe mer moderne enn Jagland, er vanskelig å se. Men mellom linjene i alle bøker og fortellinger, virker det som han har en statsminister i magen.

5.3.3 2000: *Parlamentarisk leder og statsministerkandidat, hendelse 3*

Arbeiderpartiet forlot regjeringskontorene i 1997 med en valgoppslutning på 35 prosent. Maktbasen til Stoltenberg var styrka som følge av dette, og etter kommunevalget i 1999, ble det stilt spørsmål ved Thorbjørn Jaglands lederevner (Rossavik 2007, (Ulstein, 2021). Det virker som om valgnederlaget og årene som fulgte har vekket en slags kampglød i Stoltenberg ved at han ser en mulighet til å bli parlamentarisk leder og statsministerkandidat og at han helst ønsker selve ledervervet i partiet også? I sin egen bok beskriver han riktignok at han støtter Jagland som fortsatt leder av Arbeiderpartiet, både før og etter at Thorbjørn Jagland har antydnet at han ikke vil være partiets statsministerkandidat og parlamentariske leder (Stoltenberg 2016). For det er det som skjer; i februar 2000 trekker Jagland seg som parlamentarisk leder og statsministerkandidat, men fortsetter som leder i Arbeiderpartiet. Men skal vi sette vår lit til Martin Kollberg, tok Kollberg initiativ til at Jens måtte ta over ledervervet også, og jobbet tett med Stoltenberg om dette: Nestleder Jens Stoltenberg og partisekretær Martin Kollberg hadde hemmelige møter uten Jagland, som var leder. Bakgrunnen for dette er ifølge Kollberg at kritikken mot Jagland ikke lenger var anonym, men stadig flere

uttalte at det måtte blir delt lederskap mellom Jagland og Stoltenberg. Kollberg beskriver det som om at det handlet om å redde Arbeiderpartiet (Ulstein, 2021)

5.4.3.3 Delkonklusjon og ny forståelse, parlamentarisk leder og statsministerkandidat, hendelse 3:

I denne perioden ser det ut som om kongstanken til Jens er i sterk utvikling. Den indre driven ser ut til å blomstre, og han blir mer og mer sikker på at det er politikk han vil drive med og utgjøre en forskjell. Det virker som hans ledergjerning også er i ferd med å bli mer kollektivistisk, gjennom at han vil det beste for partiet og den videre utviklingen. Han jobber godt med folkene rundt seg og det er stadig flere i partiet som ønsker å følge han som leder. Ifølge Bjartveit må lederen ofre sine personlige relasjoner og preferanser for et større gode, og både relasjonell ledelse og måten å håndtere partifeller på, virker det som Stoltenberg er god til. Bjartveit mener lederskap ikke skal være perfekt, men at relasjoner er viktig. Ledere må ha relasjoner, og håndtere både det som gir og tar energi. Ikke minst skal lederen representere organisasjonen og bidra til fellesskapet og representere fellesskapet. På dette punktet vinner Stoltenberg stadig nye kongstanke-poeng gjennom at han i stadig større grad påvirker det politiske, og bygger allianser. (Stoltenberg, 2020, Bjartveit, 2020, Jagland, 2020).

5.3.4 2000: Kabinettspørsmål og gasskraftsaken, hendelse 4

Etter at Jens Stoltenberg blir parlamentarisk leder og Arbeiderpartiets statsministerkandidat, skjer ting fort. Da starta leitinen etter en sak å få kasta regjeringen på (Rossavik 2007). Det kunne vært Telenor/Telia- saken. Det kunne vært IT-Fornebu. Men det ble gasskraftsaken (Rossavik, 2007, Jagland, 2020, Stoltenberg 2016). Etter å ha vært negativ til utbygging, hadde Stoltenberg endret syn. Han mente at det var feil at Norge skulle importere mer forurensende kraft fra utlandet, men heller bygge selv. Både i sin egen bok «Min historie» og i litteraturen jeg har benyttet om historiske hendelser, lyser det av vilje til å overta statsministerposten. Kongstanken skal være både personlig og indrestyrt, og det kommer godt fram i denne perioden. Den aller største endringen, er kanskje at kongstanken til Stoltenberg får et større element av å være handlingsorientert. Det virker hele tiden som det er noe som driver Jens fremover, og i denne perioden er

Side **29** av **49**

Hvorfor vant arveprinsen Jens Stoltenberg maktkampen i Arbeiderpartiet?

det som om det Nietzsche beskriver som vilje til makt, som er kraften bak all menneskelig aktivitet, nærmest eksploderer (Bjartveit, 2020). Stoltenberg oppleves som uredd og klar for å erobre verden: Han har en ide som kan omsettes i praktisk handling, og den gir utvikling: Nemlig få Arbeiderpartiet tilbake i regjeringskontorene med seg selv som øverste sjef. Inntas regjeringskontorene av Jens med kongstanken, eller administratoren Jens? Det skal vi se nærmere på i neste hendelse.

5.4.4.4 Delkonklusjon og ny forståelse, hendelse 4:

Med hensyn til vilje til makt, så er Stoltenberg nå mye mer sikker i sin sak, mindre opptatt av hva andre tenker og tar frie valg. Dermed er han hverken kamel eller løve, men gått over til barnets stadium. (Zarathustra 2013). Det virker nemlig som Jens Stoltenberg er den største pådriveren for at Arbeiderpartiet skal overta makten på gasskraftsaken, ikke partiet som tidligere hendelser indikerte. For eksempel spør Martin Kollberg Stoltenberg om han er helt sikker på at dette er riktig, og at det ikke er for tidlig? Jens svarer han han vil, og at han har AP i ryggen (Ulstein, 2021). På dette tidspunktet framstår Jens Stoltenberg som mer dedikert enn noensinne. Han har en idé som han vil ha ut i livet, tanken er indrestyrt og den er også kollektivistisk: Han vil lede Norge; et mer moderne Norge. Han visste at det bare var ett år igjen til valget og at risikoen var stor, for at oppholdet i regjeringskontorene ville bli kort. Høyre ville også gjerne at Arbeiderpartiet skulle ta over, fordi Arbeiderpartiet trolig ville få trøbbel i regjering når det var så kort tid til valget, og stemte villig med i gasskraftsaken. Jens ville kjempe for det han tror på, og han virker minst like dedikert som Akillevs: Han vil bli Statsminister, koste hva det koste vil. Han vil skape noe for seg selv og partiet, og for Norge. Rekkefølgen i dette, kan hende var akkurat sånn; seg selv, partiet og Norge, men det er vanskelig å vite og det er trolig vanskelig å skille. Alt henger sammen med alt, som Gro Harlem Brundtland er kjent for å ha sagt. Stoltenberg blir Norges nye statsminister: Med 81 mot 71 vinner gasskraftsympatisørene, og Kjell Magne Bondevik søker avskjed 9. mars 2000. Den niende i rekken av statsministre fra Ap, ble Jens Stoltenberg. På dette tidspunktet i karrieren opplever jeg at Stoltenberg har en kongstanke som både er indrestyrt, handlingsdrevet og angår felleskapet; i Arbeiderpartiet i alle fall.

5.3.5 2000: Stoltenberg I-regjeringen og tiden etter, hendelse 5

Stoltenberg tar fatt på sin statsminister-gjerning, og vi får se om han viser fram sine sider som en leder med kongstanke. I ettertid er Stoltenberg 1- regjeringen kjent for å sette i gang en rekke omfattende reformer, som delprivatisering av Statoil, statlig overtagelse av sykehusene, politireform, forsvarsreform og kvalitetsreform for høyere utdanning (Vikseveen 2011, Moen 2002). Rekken av reformer er lang og omfattende, og dette til tross for at Stoltenberg 1 bare var i regjeringskontorene fra 17. mars 2000 til 19. oktober 2001, da Arbeiderpartiet tapte valget. Han hadde kanskje fått med seg majoriteten i Arbeiderpartiet, men han klarte ikke å få med seg folket til å følge han som leder? Jens Stoltenberg har på dette tidspunktet et omdømme som en forsiktig, konfliktsky pragmatiker (Vikseveen 2011). Både han selv, men også andre referer til denne perioden der Norge skulle moderniseres, og kanskje det var hans kongstanke på dette tidspunktet? Like fullt er kritikken fra kommentatorer og andre at han manglet et politisk prosjekt, som Skule, og i kontrast til Håkon med sin kongstanke.

Hittil har jeg vist en utvikling der Jens Stoltenberg har en kongstanke som vokser i han, men kan han ha det, samtidig som han oppfattes som en administrator både av partiet, velgerne og pressen? Det typiske for en administrator er å være problemløser, prosessfokusert, diplomatisk, kompromissvillig og søke stabilitet (Zaleznik, 1997). I artikkelen *Managers and Leaders - are they different* hevder Abraham Zaleznik, at ledere og administratorer er ulike typer folk. Og all den litteratur jeg har lest og ryktet til Stoltenberg, så ligner han mest av alt på en administrator-type. Det er slik de fleste oppfatter Stoltenberg på den tiden; en administrator med et utydelig prosjekt. Selv svarer han på kritikken ved å sammenligne samfunnet med en supertanker. Den siger rett fram, tilsynelatende uten styring, men om du klarer å justere kursen med en grad eller to, så vil tankeren ende opp på et helt annet sted enn der den egentlig var på vei (Bonde, A 2003). Svaret hans er interessant, og som en følge av det stiller jeg spørsmål om det å ha en kongstanke og det å være administrator trenger å være en motsetning? Dessuten, kan en utvikle seg både som leder og administrator? Litteraturen på området sier at alle kan utvikle seg til å bli en bedre administratorer, men at det er

en større utfordring å vokse til å bli en leder med en kongstanke. Det er ikke bare å kle på seg kongskåpa hvis du ikke allerede «har det i deg» (Bjartveit 2020).

I Stoltenbergs bok «Min historie» utdyper han et bilde av seg selv som inkarnasjonen av det sosialdemokratiske idealet om å dyrke kompromisset. Han ønsker mer enn alt annet å få alle samfunnsaktører til å trekke i samme retning, for å gjøre verden litt bedre smått om senn. I kampen for stø kurs forsvarer han til og med monarkiet, selv om han er republikaner (Stoltenberg 2016). Han slår et slag for pragmatismen og i sin avslutningstale til Arbeiderpartiet i 2014 går han så langt som å kalle pragmatismen for «den sosialdemokratiske metode». (Stoltenberg, 2016, Stoltenberg 2014).

5.4.5.5 Delkonklusjon og ny forståelse, hendelse 5:

Det var valg 10. september og 11. september 2001 smalt flyene inn i World Trade Senter i New York. En dramatisk tid. Samtidig fortsatte dramaet i Arbeiderpartiet med en lederstrid som hardnet til. Hvem av Jagland og Jens ville partiets medlemmer følge? Jens sier selv han lærte mye som statsminister, ikke minst om forankring, og å få folk med seg, og å kommunisere bedre med hovedvekt på hvorfor (Stoltenberg 2016). Kanskje var hans periode som statsminister for lite kollektivistisk? Det kan tolkes som om de nære omgivelsene - altså Arbeiderpartiet - oppfattet at Stoltenberg hadde en kongstanke, i og med at oppslutningen i partiet til fordel for han kontra Jagland fortsatte. I første omgang var ikke kongstanken sterk nok til å overbevise Norge. I tillegg viser denne perioden, der Jens får være øverste sjef for første gang, at det kanskje er mulig å både ha en kongstanke, men like fullt være en typisk administrator-type som løser problemer, er rasjonell og ønsker kontroll? Oppsummert var i alle fall første periode i regjering tøff for både lederen og administratoren Jens.

5.4 Underproblemstilling 2:

«Da den store kommunikatoren ble brakt inn i bildet fikk vi 25 prosent. Jeg fikk 35 prosent ved siste stortingsvalg.» Thorbjørn Jagland, TV» (NRK, 2016)

Dette sier Thorbjørn Jagland i august i 2002, sju måneder etter han trakk seg som lederkandidat i Arbeiderpartiet, fordi «han som partiets leder må ta ansvar for å få partiet ut av en ødeleggende personstrid» (NRK, 2002). Det er tre måneder før landsmøtet i november 2002 der Jens Stoltenberg blir valgt som ny leder. Det er denne hendelsen og hendelser i opptakten til dette, vi skal se nærmere på for å belyse underproblemstillingen:

I hvilken grad var det retorikeren Jens Stoltenberg som vant maktkampen om å bli leder i Arbeiderpartiet?

5.4.1 Teoretisk rammeverk retorikk

Det er ikke mulig å ikke kommunisere. Det har vært et sitat jeg selv har brukt opp gjennom årene, men jeg er usikker på hvor jeg har det fra. Men jeg kom bort i begrepet på ny i studiet ledelse, makt og mening. Begrepet beskriver at det å ikke si eller gjøre noe, definitivt også er å kommunisere (Watzlawick, Bavelas & Jackson, 1967). Slik er det også med den definisjonen jeg legger til grunn om retorikk i denne oppgaven; det handler like mye om hva du ikke sier og gjør.

Opprinnelig handlet retorikk om talekunst. Retorikk er en vitenskap som er utviklet i antikken om hvordan man påvirker, informerer, eller underholder gjennom kommunikasjon. Det er læren om overbevisende kommunikasjon (Gabrielsen & Christiansen 2010). Men i denne oppgaven er det mer korrekt å si at retorikk er handling gjennom kommunikasjon. Og dernest: Å utøve makt forutsetter evnen til å kommunisere, overtale og påvirke andre i en bestemt situasjon. Retorikken skal ha en funksjon, et formål eller være en handling, altså ikke bare overføre informasjon. Selve vitenskapen retorikk handler om å analysere kommunikasjon og språk og lage budskap.

Side 33 av 49

Hvorfor vant arveprinsen Jens Stoltenberg maktkampen i Arbeiderpartiet?

For å utføre nødvendige kommunikasjons handlinger, benytter vi språk og tekster. En pressemelding fra statsministerens kontor skal orientere om hva som skjer og hjelpe publikum til å forstå det, på samme måte som en politisk tale er å vinne tilslutning, en annonse skal selge noe, og en film skal opplyse, underholde eller utdanne. Vi trenger retorikk for politikken, festen, høytiden og jussen. Det ligger noen føringer for hva man skal si i ulike situasjoner. Retorikk handler ikke minst om fortolkning i en situasjon. Hva er viktig akkurat nå og hva vil du oppnå. Det handler ikke om sannheter, men de følelser som treffer publikum (Gabrielsen & Christiansen, 2010). Retorikk handler med andre ord ikke bare om å endre mening, men å skape mening for folk ut fra den aktuelle situasjonen. Retorikk er situasjonell kunst. Med det menes det at om noe er god eller dårlig retorikk, vurderes ut fra den konkrete situasjonen (Gabrielsen & Christiansen, 2010).

Retorikkens ideal er at kommunikasjon ikke skal være tilfeldig og spontan, men gjennomtenkt og planlagt (Kjeldsen, 2014). Det vil si at retorikk er strategisk fordi det alltid er et mål med retorikken. Derfor dreier retorikk seg om valg. Retorikk er en måte å tenke på, og se virkeligheten på og få fram hva som ligger i en sak slik at vi kan ta stilling til den (Aristoteles, Retorikk 2006). Noen forskere oppfatter retorisk kommunikasjon som å være orientert mot effekt og effektivitet, mens andre oppfatter den som bundet av etiske og moralske krav (Kjeldsen 2014).

Aristoteles skrev boka *Retorikk* ca. 330 år f.Kr, og fremdeles står tre former for appell etter han, logos-, patos- og etosappell. Logos påvirker gjennom fakta og overbevisning og patos gjennom følelser og holdninger som treffer tilhørerne. Etos på sin side påvirker gjennom talerens kareter og troverdighet. (Gabrielsen & Juul Christiansen 2010, Aristoteles, Retorikk 2006). Kort oppsummert sier Kjeldsen at retorikkens tese er at de tre appellformene henger sammen; vi må anerkjenne at mennesket er hjerne, mage og hjerte: «Logos må følge patos og følelsene som vekkes i de som hører på, for det er de som gjør at folk skifter mening, ikke argumentene alene», mener Aristoteles. (Aristoteles, Retorikk 2006). Derfor må patos komme før logos, men etos skapes gjennom logos fordi argumentene vi velger og måten vi bruker dem på, er med på å skape talerens etos (Kjeldsen, 2014).

Bjartveit, Eikeset og Kjærstad poengterer i sin bok «Roma Victrix» at det kraftigste argumentet du har, er deg selv og ditt ståsted. Med det mener de om det er et godt menneske som er avsender. Egenskaper som integritet, rettferdighet og respekt for andres syn øker troverdigheten og er noe de fleste blir påvirket av. (Bjartveit, Eikeset og Kjærstad 2012). Aristoteles deler inn troverdigheten inn i tre deler: Fornuft og klokskap, god karakter og dyd, samt velvilje og intensjon. (Bjartveit, Eikeset og Kjærstad 2012, Aristoteles, Retorikk 2006).

Taler og debatter som gjerne politikere som Jagland og Stoltenberg driver med, kan oppsummeringen kort og godt handle om: Hvem er jeg som snakker, hva snakker jeg om, hvilke ord og uttrykk skal jeg bruke, hvem er mottakerne og sist, men ikke minst; hva er omstendighetene (Bjartveit, Eikeset og Kjærstad 2012). Hvordan retorikk fungerer, altså hva som er overbevisende, effektivt, etisk og uetisk, avhenger av omstendighetene (Kjeldsen, 2014).

Retorikk hadde ifølge Gøran Hæg en dårlig klang, men mediesamfunnet og muntlig kommunikasjon på TV, har gjort noe med anseelsen og hvordan faget har utviklet seg. Retorikk slekter til litteraturvitenskapen og fortellerteknikk, men også til reklameteori og medievitenskap. Retorikk er praktisk kunnskap, og dermed mer i slekt med naturvitenskap enn humaniora; Vinner du med dårlig språk og dårlig argumenter, kan det være godt retorisk sett (Hägg 2007).

5.5 Drøfting retorikk

5.5.1 2002: Arveprinsen blir leder i Arbeiderpartiet (retorikk)

Maktkampen mellom Jagland og Stoltenberg foregikk i partiet og det foregikk også i mediene. Det var et større press på Jagland enn på Stoltenberg over flere år, der det toppet seg til slutt ved at Jagland fikk et illebefinnende, og deretter trakk seg som lederkandidat (Stoltenberg, 2016, Jagland 2020). De fleste i partiet var også klare for å bytte ut Jagland, med noen unntak som tidligere miljøminister Torbjørn Berntsen, som også antydte at det var Stoltenberg som var skyld i at Jagland ble innlagt på sykehus (NRK 2002).

Noen år tidligere, da Jagland trakk seg som statsministerkandidat, undersøker mediene selv hva det var som gikk galt, og om mediene har skyld i at Jagland mistet følgere. Meningene er delte: Noen kommentatorer referer til den feilslåtte retorikken rundt «det norske hus» og «36,9», og at Jagland er en dårlig kommunikator. Pressen er splittet i sitt syn på sin egen håndtering, men de fleste tar ingen selvkritikk, men mener at de bare har speilet virkeligheten, nettopp fordi det har vært uro i Arbeiderpartiet. Men utenfor pressen er flere kritiske underveis og i ettertid om pressens rolle (Thorbjørnsrud, 2003).

Jens ble i økende grad hyllet som «den store kommunikatoren», som Thorbjørn Jagland beskriver det som, mens Jagland ble beskrevet som en kløne. Men det startet ikke slik. Da Jagland lanserte sin fellesskapsmetafor «det norske hus», som både var et politisk slagord, men også målene for Jagland-regjeringens politikk fram mot årtusenskiftet, hadde ideen en gjennomgående god patosappell og den fikk god mottagelse i pressen. Like fullt står «det norske hus» igjen som en av de mest feilslåtte metaforene i norsk politikk. Kommentatorer fra denne tiden og bøker skrevet i ettertid, konkluderer med at bakgrunnen ikke var godt nok forankret i partiet. Innholdet i det norske hus, var utydelig og det etterlatte inntrykket er at det var Terje Rød Larsen og Thorbjørn Jagland som hadde en visjon for Norge som ingen andre forstod (Fedrelandsvennen, 2002). Ifølge Jagland selv var ideen hentet fra den tyske forbundskansleren Gerhard Schröder som var bekymret for det europeiske sosialdemokratiet, og mente at Europa måtte

stå samlet om en felles politikk som utjevnet forskjeller og hadde en bærekraftig tilnærming. Dette kalte Schröder «det europeiske hus» (Jagland 2018). Jaglands «norske hus» hadde kanskje innhold, og var visjonær, men det var ikke kommunisert til hverken partiet eller befolkningen. Det som kunne vært en god metafor, ble oppfattet motsatt av publikum: De så at huset sakte, men sikkert falt sammen ved at den ene statsråden etter den andre måtte gå: Arkitekten bak «det norske hus», Terje Rød Larsen, olje og energiminister Grete Berget, og justisminister Anne Holt. Som Hägg oppsummerer i sin bok: Vinner du med dårlig språk og dårlige argumenter, kan det være godt retorisk sett. Men du kan heller ikke vinne med godt språk og eventuelt gode argumenter, hvis du ikke treffer publikumet ditt (Hägg 2007).

Det samme gjelder Jaglands ultimatum til folket om 36,9 prosent oppslutning til Arbeiderpartiet for å fortsette i regjering. Valgresultatet var på 35 prosent, så Jagland var nær ved å lykkes. Så kort kan veien være mellom en retorisk genistrek og en flopp. I en annen situasjon, og med en annen forankring, kunne disse episodene vært annerledes. Stoltenberg gjorde samme type feil som Jagland i sin første regjering, og manglet forankring og god kommunikasjon, og ble straffet for det i valget: Stoltenberg 1 hadde som Jagland sa, 10 prosent lavere oppslutning enn det Jaglands regjering presterte. (Jagland, 2020).

Konsekvensene for Jagland ble større etter hvert. For det manglet ikke på retoriske blemmer i årenes løp. Jeg nevner noen her: I 1999 utropte Jagland seg selv til Rosenborg-supporter, selv om hans lag egentlig var Strømsgodset. Det straffer seg i fotballnasjonen Norge. I 2021 var Jagland utenriksminister og kalte president Omar Bongo fra det afrikanske landet Gabon, for «Bongo fra Kongo». Dette gjorde han samme uke som resten av Norge var opptatt av det rasistisk motiverte drapet på Benjamin Hermansen på Holmlia i Oslo. (VG, 2003). Det er Jaglands karakter som brister og han mister troverdighet: I eksempelet fra fotballen er det verdien dyd som berøres, og i saken om «Bongo fra Kongo», framstår han som fordomsfull og kunnskapsløs, og dermed får han svakere etosappell.

Når en politisk leder ikke kjenner sine mottakere godt nok, er det utfordrende. Valg av negative begreper påvirker mottakere gjennom følelsene, selv om

intensjonen kan være en annen. Et eksempel er der Jagland også fikk massiv kritikk, er i en debatt med Carl I. Hagen. Folk som hadde jobbene som Jagland kalte «drittjobber», ble støtt:

«Mitt problem med deg (Hagen, red.anm.) er at du aldri har noe pent å si om disse menneskene (innvandrerne. red. anm.). For det første gjør de alle drittjobbene i samfunnet, lavlønnsjobber, vasker, står i kiosk og selger - og alt det der». (VG, 2023)

Kanskje er disse episodene med på å gi Stoltenberg økt makt i partiet uten at han trenger å være god retoriker selv?

Jens Stoltenberg er kjent for å jobbe planlagt med sin kommunikasjon. Han forbereder seg alltid godt, involverer flere medarbeidere, og svarer heller unnvikende, enn spontant. Han er dessuten kjent for å holde seg lav i saker som er vanskelige (Viksvæn 2011, Ulstein, 2021). Dette kan på den ene siden oppfattes som feigt, men retorisk kan det handle om god situasjonsforståelse å ikke uttale seg for raskt, eller for bastant om en sak som fremdeles er uklar, og vanskelig å tilpasse riktig budskap til de du vil overbevise.

I vanskelige saker som Stoltenberg og Jagland har felles, slik AUF-skandalen var, ser vi er en stor forskjell på Stoltenberg og Jagland: Der Stoltenberg var offensiv og selvsikker, var Jagland på defensiven. Jagland fikk også mer juling av mediene, spesielt i VG (Ulstein, 2021). AUF- skandalen kan tolkes som et middel til å felle Jagland, og at Jens sin fløy bidro til dette. Det etterlatte inntrykket var at Jagland som var leder i AP, hadde vært klar over praksis, og gjorde ikke noe med det. Mens Jens Stoltenberg som i praksis hadde gjort samme forbrytelse, gikk fri. Jeg har ikke studert opptak av dette, men beskrivelsene jeg har lest, handler om Stoltenbergs gode forberedelser i argumentasjonen og at han hadde troverdighet i saken. Jagland var i større grad uforberedt (Ulstein, 2021, Jagland, 2020).

Slik var det også med 36,9- utspillet til Jagland. Det er en VG-journalist som er opphavet til tallet fordi han ba Jagland om å konkretisere hvor mye som skulle til for Arbeiderpartiet skulle fortsette å styre. Selv om Jagland skulle ønsket å endre

Side **38** av **49**

Hvorfor vant arveprinsen Jens Stoltenberg maktkampen i Arbeiderpartiet?

dette, ville det vært krevende kommunikasjon. Men det ville vært mulig gjennom å jobbe systematisk med en troverdig og god kommunikasjon om politikken Arbeiderpartiet ville føre, og tilbakevise det han tidligere hadde sagt. Det ble ingen retrett, og Jagland mener fremdeles at taktikken var riktig (Jagland, 2020).

Stoltenberg var uenig i strategien om 36,9, og forsøker å uttale seg mins mulig om disse vanskelige sakene og når han gjør det, er han veldig tilknappet. På denne måten er han en lojal del av ledelsen, og sier de riktige tingene, men om han oppfattes som troverdig av publikum, er ikke sikkert. Det samme ser vi når Thorbjørn Jagland trekker seg som statsministerkandidat og parlamentarisk leder. Der ser vi et godt eksempel på en situasjon der Stoltenberg med omhu velger graden han vektlegger ethos, logos og patos.

-Jeg er sikker på at hele partiet er glad for at du velger å fortsette som partileder, og er innstilt på å gjøre det også etter landsmøtet neste høst, sa Stoltenberg etter at Thorbjørn Jagland hadde sagt at han ikke lenger er partiets statsministerkandidat og parlamentarisk leder. Det er landsstyret som avgjør hvem som skal ta over som statsministerkandidat og det er stortingsgruppa som må velge parlamentarisk leder. Det er ikke min oppgave å kommentere Thorbjørns forslag om at jeg bør ta over disse to vervene, utover å si at jeg føler at det vil være galt av meg å si nei til å ta ansvar dersom landsstyret og stortingsgruppa kommer til at den løsningen Thorbjørn har foreslått er den beste for partiet, sa Stoltenberg. (NTB, 2023).

Som litteraturen viser, så bør patos kommer før logos, og derigjennom kommer ethos. Det Stoltenberg gjør her, er såpass fylt av logos at det blir helt flatt, slik jeg tolker dette. Det vil si at han ikke sier noe feil, men forsøker sannsynligvis å treffe alle målgrupper samtidig, og dermed dempe kritikk fra ulike hold. Med retoriske øyne handler det nettopp om det Aristoteles var opptatt av; avsenderens troverdighet. I dette spørsmålet var Jens Stoltenberg avhengig av å ha troverdighet og han forsøker så godt han kan å bruke fornuft og klokskap. Han holder seg til manus, slik at han fortsette å operere i to leire: De fortsetter med delt lederskap,

og legger med denne måten å uttale seg på, sin skjebne i hendene til partiet, og håper på det beste. Denne gangen tapte han.

Etter valgnederlaget i 2001 hardnet fløykampen til. Stoltenberg forteller åpenhjertig i sin bok om at de bestemte seg en dag midt i november i 2001 for å legge en plan for å fjerne Thorbjørn Jagland som leder; de fraksjonerte og spilte et tøft spill i kulissene, der de også brukte mediene aktivt (Stoltenberg 2016).

5.5.1 Forforståelse og delkonklusjon, retorikk

På denne tiden var TV-debatter viktige, og nettavisene hadde kommet for fullt. Det var en stor endring i mediene på denne tiden, der hverken befolkningen eller politikerne hadde blitt vant med hurtigheten nettavisene leverte, sammenlignet med trykte aviser. Spesielt saker som inneholdt konflikt og som ga klikk, var godt stoff i det nye digitale medienorge (Medienorge 2023). Maktkampen i Arbeiderpartiet var godt stoff. Ved at TV var stadig viktigere og mediemangfoldet økte, ble det trolig en større fordel å være en god retoriker.

Retorisk kommunikasjon kan være enten etos- orientert eller saks- orientert, men i den moderne retorikken merkes det at det har blitt vanskeligere å skille mellom sak og person (Hägg 2007). Kanskje er det slik at troverdighet har større vekt enn saklige argument i massemedienes tid? Noe av kritikken går på at politikerne som person er blitt viktigere enn de sakene han eller hun står for. (Hägg 2007). Stoltenberg hevdet at han ikke tilhørte høyresiden i Arbeiderpartiet og stod for en høyredreining, og at Jagland representerte venstresiden, men det var slik alle andre oppfattet det. Men til tross for det, mista Jagland både partivenner og velgere fra venstresiden. Med bakgrunn i dette, mener jeg det er sterke holdepunkter for å si at det var ikke sak, men person som gjorde at retorikeren Jens Stoltenberg vant maktkampen.

6. Avsluttende drøfting og konklusjon

Jeg har vist hvordan maktbasen til Stoltenberg utviklet seg kraftig i en periode over ti år, og jeg har undersøkt spesielt om dette er på grunn av at han har en sterk kongstanke eller om han var en administrator. Jeg har i tillegg vurdert i hvilken grad hans egenskaper som retoriker har bidratt til at han vant maktkampen om ledervervet i Arbeiderpartiet i 2002.

Ved hjelp av episoder, sitater, medier, litteratur og et generelt inntrykk av Stoltenbergs kommunikasjonsevner, konkluderer jeg med at disse egenskapene bidro til at han vant maktkampen over Thorbjørn Jagland. Men et enda sterkere funn sett med retoriske øyne, er at Jagland var dårlig retorisk.

Over tid fikk Stoltenberg stadig større gjennomslagskraft på bekostning av Jagland og de faktiske argumentene, og de politiske sakene fikk stadig mindre betydning, mens personene ble viktigere. Det var en medievirkelighet som Stoltenberg håndterte meget bra, mens Jagland i større grad rotet det til for seg selv. Troverdigheten til Stoltenberg ble stadig sterkere, mens Jaglands ble merkbart dårligere, både innad i partiet og i pressen, som igjen er viktig for kommunikasjonen ut til velgerne. Det var mennesket, lederen og kommunikatoren Jens Stoltenberg både partiet, mediene og folket ville ha som leder i Arbeiderpartiet. Arveprinsen var kjekk, fint kledd, morsom, god i debatter og ikke minst god med folk; Stoltenberg hadde rett og slett større troverdighet enn Jagland. *Hadde Jens Stoltenberg også en kongstanke som ga han mer makt?*

Jeg har vist gjennom fem hendelser i kronologisk rekkefølge at Jens Stoltenberg hadde en kongstanke som var i utvikling på vei mot mer makt i Arbeiderpartiet. Han fikk dessuten god hjelp fra partiet, ved at han ble drevet fram av andre og at han selv var flink til å bygge allianser. Jeg har studert de ulike kriteriene ved kongstanken, og sett at det til dels er stor forskjell på hvordan kongstanken var utviklet for kommende nestleder Jens Stoltenberg til blivende leder i Arbeiderpartiet. I begynnelsen av perioden virker det som den sterkeste drivkraften er andres forventninger, men det vokser fram en stadig sterkere visjon

om hva han har lyst å utrette, spesielt da han ser muligheten for å bli statsministerkandidat og statsminister. Det underlige er, at han mest av alt likevel er administrator i måten han leder på, slik litteraturen beskriver det: Diplomatisk, kompromissvillig og søker stabilitet og kontroll.

Min konklusjon er at det er fullt mulig at Jens Stoltenberg er en stor administrator og kanskje overvekt av det, men at han samtidig har en kongstanke. Jens Stoltenberg hadde kanskje ikke et tydelig prosjekt, men likevel en tro på å forandre Norge og verden, og opptatt av det skjer gjennom små endringer.

Analysene mine viser at Jens Stoltenberg vokser inn i en lederrolle som jeg oppfatter har alle tre kjennetegnene på en kongstanke; indrestyrt, handlingsdrevet og kollektivistisk. Mitt største ankepunkt mot kraften i kongstanken hans, er rett og slett at han ikke er tydelig nok og klarer derfor ikke å vise fram hva han vil, til tross for at han er en god kommunikator. Dette ser vi blant annet på en pressekonferanse fem måneder før han overtar som leder og han får spørsmål om hvilken enkeltsak som blir den viktigste for partiet framover. Ifølge Magnus Takvam svarte han stotrende: En helhetlig, ansvarlig politikk – og pensjonssaken. (Bergens Tidende, 2002). Dette er et sitat fra en administrator. Men min konklusjon er like fullt at det er mulig å være begge deler. For hvis Jens Stoltenberg ikke har en kongstanke, da tenker jeg at det finnes svært få i dette landet som faktisk har det.

Dessuten er den høyeste formen for makt å definere virkeligheten, sier litteraturen, og det er jeg enig i (Bjartveit, 2020). Det var den jobben Stoltenberg lyktes med i perioden 1992 til 2002. I alle fall internt i Arbeiderpartiet.

Deretter tok han Norge og verden? En tale som illustrer at Jens Stoltenberg har utviklet seg også siden 2002 er talen han holdt i NATO 15. juli 2022. Jeg så to ting: En strålende retoriker som i tillegg nådde ut med sin kongstanke på en troverdig måte: Han vil endre verden litt og litt. Og det gjør han den dag i dag. Bare denne talen i seg selv viser meg at overmennesket i Jens Stoltenberg har fortsette å vokse fra 2002 til 2022 (Stoltenberg, 2022).

Helt til slutt vil jeg avslutte med en refleksjon: I arbeidet med oppgaven har jeg også fått mye kunnskap om Thorbjørn Jagland. Jeg opplever han som en visjonær politiker, og det kan hende han hadde en kongstanke. Analysene er bare på overflaten, men like fullt har jeg en oppfatning av at et av de største hindrene for Jagland sin eventuelle kongstanke, er mangel på forankring og kommunikasjon av denne. Det er strengt tatt samme problem som Stoltenberg også hadde, og jeg vil tro at dagens ledere med de forventningene de fleste har til å kommunisere med mange målgrupper, ofte vil kjenne på denne utfordringen. Kravene til en kongstanke er at den er indrestyrt, handlingsdrevet og kollektivistisk. Kanskje det også burde vært et krav at den skal være kommuniserbar for å tydeliggjøre at hvis du ikke klarer å formidle hvor du skal, så kommer du ingen vei, uansett hvor store og gode visjoner du måtte ha.

For min egen del har jeg lært veldig mye av denne oppgaven. Det mest spennende har vært å kretse rundt hva kongstanke *egentlig* er, og hva en administrator *egentlig* er. Nye forståelser har oppstått hele tiden i forhold til den konkrete problemstillingen, men jeg har også hatt refleksjoner om mine egne egenskaper og andre i min nærhet. Jeg har funnet ut at jeg er en enda dårligere administrator enn jeg trodde, og må øve mer på det, og at kongstanken jeg eventuelt har, kommuniserer jeg i likhet med Stoltenberg og Jagland, altfor dårlig.

Referanser

(Alvesson & Sköldbberg, 2008). *Tolkning och refleksjon*. 2. opplag. Lund:

Aristoteles (2015). *Retorikk*. 2. opplag. Vidarforlaget.

Badaracco, J. L. (1997). *Defining moments: when managers must choose between right and right*. Harvard Business School Press.

Bonde, A. (2023, 10-16. mars) Erna Solberg ser ikke hvordan hennes politiske mål kan komme i konflikt med hverandre. Morgenbladet.

Bjartveit, S. (2020). *Akillevs*. Ulysses.

Bjartveit, S. & Eikeset, K. (2008). *Makt og verdighet. Perspektiver på ledelse*. 4. opplag 2017. Cappelen Damm.

Bjartveit, S., Eikeset, K., Kjærstad, T (2012). *Roma Victrix*. Fagbokforlaget Vigmstad & Bjørke.

Engelstad, F. (2020). *Hva er makt*. (5. opplag). Universitetsforlaget

Fædrelandsvennen, (2002). Arbeiderpartiets fall. Fædrelandsvennen.

<https://www.fvn.no/kultur/i/keAnX/arbeiderpartiets-fall>

Gausen, S. (2022). *Stoltenberg blir ett ekstra år i Nato*. Aftenposten.

<https://www.aftenposten.no/verden/i/jaAXPz/stoltenberg-blir-ett-ekstra-aar-i-nato>

Hägg, G. (2007). *Praktisk retorikk*. Universitetsforlaget

Gabrielsen, J. & Christiansen, T (2010). *Talens magt. Innføring i muntlig retorik*. Forfatterne og Hans Reitzels forlag

Ibsen, H. (2011), *Kongs-emnerne*. (2. opplag). Transit. (Utgitt første gang i 1864).

Side 44 av 49

Hvorfor vant arveprinsen Jens Stoltenberg maktkampen i Arbeiderpartiet?

- Jagland, T. (2020). *Du skal eie det selv. Memoarer fra et politisk liv*.
- Kittang, A. (2002). *Ibsens heroisme; frå Brand til Når vi døde vågner*. Gyldendal.
- Kjeldsen, J. (2014). *Hva er retorikk*. Universitetsforlaget.
- Knudsen, G. (2013). *Basketak*. Kagge.
- Kobbeltveit, O. (2002). *Når AP rotnar på rot*. Bergens Tidende.
<https://www.bt.no/btmeneringer/i/dG0GO/naar-ap-rotnar-paa-rot>
- Krogh, T., Endresen, R.T., Iversen, I., Reinton, R. E. (2003). *Historie, forståelse og fortolkning. De historisk-filosofiske fags fremvekst og arbeidsmåter*. 4. Utgave. Gyldendal.
- Medienorge (2023). Fakta om norske medier. *Antall aviser og opplag*. Medienorge.
<https://medienorge.uib.no/statistikk/medium/avis/361>
- Moen Skarsbø, E. (2002). *Jens Stoltenberg. En biografi*. Gyldendal.
- Nietzsche, F (2022). *Slik talte Zarathustra*. 2. utgave. Sparacus.
- NRK, (2002). *Ber Stoltenberg stanse lederkamp*. NRK
<https://www.nrk.no/norge/ber-stoltenberg-stanse-lederkamp-1.503855>
- NRK, (2002). *Jagland går av som partileder til høsten*. NRK
<https://www.nrk.no/norge/jagland-gar-av-som-partileder-til-hosten-1.504125>
- NRK, (2016). *Stoltenberg holdt hemmelige møter for å skvise ut Jagland*.
<https://www.nrk.no/norge/stoltenberg-holdt-hemmelige-moter-for-a-skvise-ut-jagland-1.13156678>

NTB, (2023). -*Stoltenberg: Det er ditt valg å gå av*. Artikkelen er over 23 år gammel. NTB.

<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/Onplow/stoltenberg-ditt-valg-aa-gaa-av>

Rossavik, F (2007). *Stikk i strid. Ein biografi om Einar Førde*. Spartacus.

Steinsholt, K (2009). *Lev farlig! Innføring i Friedrich Nietzsches utidsmessige pedagogikk*. Fagbokforlaget.

Stoltenberg, J. (2016), *Min historie*. Gyldendal.

Stoltenberg, J (2014). *Virksomme ord*. Norske politiske taler.

<http://virksommeord.no/tale/9414/>

Stoltenberg, J. (2022). *Stand with Ukraine*. Nato/Facebook.com

<https://www.facebook.com/watch/?v=370736815203212>

Store norske leksikon (2023). *Fordom (psykologi)*.

https://snl.no/fordom_-_psykologi

Store norske leksikon (2023). *Hermeneutikk*

(<https://snl.no/hermeneutikk>).

Thorbjørnsrud, K. (2003). *Politiske nyhetsjournalister: Aktører uten intensjoner?*

<https://www.idunn.no/doi/10.18261/ISSN0805-9535-2003-01-02>

Ulstein, H (2021). *Tillitsmannen Martin Kollberg*. Aschehoug.

VG Nett, (2023). *Bård legger seg flat*. Artikkelen er over 21 år. VG.

<https://www.vg.no/rampelys/tv/i/kaadwX/baard-legger-seg-flat>

VG Nett, (2023). *Jagland omtalte president som Bongo fra Kongo*. Artikkelen er over 22 år gammel. VG

Side **46** av **49**

Hvorfor vant arveprinsen Jens Stoltenberg maktkampen i Arbeiderpartiet?

<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/0EE1rA/jagland-omtalte-president-som-bongo-fra-kongo>

VG, Nett (2023). *Tøft for familien*. Artikkelen er over 23 år gammel. VG.
<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/6nz4o8/toeft-for-familien>

VG, nett (2023). Rasende Tv-seere. Artikkelen er over 23 år gammel. VG
<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/8wmXz2/rasende-tv-seere>

Viksveen, T. (2011). *Jens Stoltenberg. Et portrett*. Pax.

Wikipedia:

https://no.wikipedia.org/wiki/Karin_Stoltenberg
https://no.wikipedia.org/wiki/Nini_Stoltenberg
https://no.wikipedia.org/wiki/Ingrid_Schulerud
https://no.wikipedia.org/wiki/Thorvald_Stoltenberg
https://no.wikipedia.org/wiki/Jens_Stoltenberg
https://no.wikipedia.org/wiki/Camilla_Stoltenberg

Zaleznik, A. (1977). *Managers and Leaders: Are They Different?* Havard
Business Review.